

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Магістерська робота

на тему «Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та резерви зростання»

Виконав: студент 6-го курсу, групи 601-ЕФ
Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
за освітньо-професійною програмою «Фінанси,
банківська справа та страхування»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Мелешко Д.А.

Керівник: к.е.н., доцент Філонич О.М.

Рецензент: заступник начальника Головного
управління Державної казначейської служби
України у Полтавській області Корсун Т.А.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Мелешко Д.А.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі

Мелешко Д.А.

Полтава, 2026 року

АНОТАЦІЯ

Мелешко Д.А. Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та резерви зростання. Рукопис. Магістерська робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2026.

Робота містить 71 сторінку, 8 таблиць, 16 рисунків, список літератури з 51 джерела.

Ключові слова: державний бюджет, доходи, мобілізація доходів дохідна частина, податкові надходження, неподаткові надходження, офіційні трансферти.

В умовах повномасштабної війни, зростання потреб держави у фінансових ресурсах та високої макроекономічної невизначеності ключового значення набуває забезпечення стійкої та прогнозованої дохідної бази Державного бюджету України. Воєнні ризики, скорочення внутрішньої податкової бази, трансформація структури доходів і зростання залежності від зовнішньої фінансової допомоги загострюють проблеми мобілізації бюджетних надходжень та підвищують актуальність пошуку внутрішніх резервів їх нарощування.

Метою магістерської роботи є поглиблення теоретичних засад і розробка науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності мобілізації доходів державного бюджету України в умовах воєнного стану з урахуванням проблем їх формування та резервів зростання.

Об'єктом дослідження є процеси формування та мобілізації доходів державного бюджету України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів формування доходів державного бюджету, проблем їх мобілізації та резервів зростання в умовах воєнного стану.

У теоретичній частині розкрито економічну сутність доходів державного бюджету та визначено їх значення в системі публічних фінансів; узагальнено джерела формування дохідної частини державного бюджету України; охарактеризовано особливості формування та мобілізації доходів в умовах воєнного стану й макроекономічної нестабільності.

У розрахунково-аналітичній частині здійснено дослідження виконання Державного бюджету України за доходами в умовах війни; проведено оцінювання структури доходів та її трансформації в 2022–2025 роках; проаналізовано податкові надходження як ключовий внутрішній резерв формування дохідної частини бюджету. На основі отриманих результатів визначено основні проблеми мобілізації доходів та обґрунтовано резерви їх зростання з урахуванням інструментів і пріоритетів Національної стратегії доходів до 2030 року (детінізація економіки, підвищення ефективності податкового та митного адміністрування, зменшення податкових розривів, розвиток середньострокового планування).

SUMMARY

Meleshko D.A. State budget revenues: problems of mobilization and growth reserves. Manuscript. Master's thesis for the second (master's) level of higher education in the specialty 072 " Finance, banking, insurance and stock market " in the educational-professional program "Finance, banking and insurance", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2026.

The work contains 71 pages, 8 tables, 16 figures, a list of references from 51 sources.

Keywords: state budget, revenues, revenue mobilization, revenue side, tax revenues, non-tax revenues, official transfers.

In the context of a full-scale war, increasing state needs for financial resources, and high macroeconomic uncertainty, ensuring a stable and predictable revenue base of the State Budget of Ukraine becomes critically important. Military risks, contraction of the domestic tax base, transformation of the revenue structure, and growing dependence on external financial assistance exacerbate the problems of budget revenue mobilization and intensify the need to identify internal reserves for their expansion.

The purpose of the master's thesis is to deepen the theoretical foundations and develop scientific and practical recommendations aimed at improving the effectiveness of mobilizing state budget revenues of Ukraine under martial law, taking into account the problems of their formation and growth reserves.

The object of the research is the processes of formation and mobilization of revenues of the State Budget of Ukraine.

The subject of the research is the set of theoretical, methodological, and practical aspects of forming state budget revenues, the problems of their mobilization, and growth reserves under martial law.

The theoretical part of the thesis reveals the economic essence of state budget revenues and determines their role in the system of public finance;

systematizes the sources of formation of the revenue side of the State Budget of Ukraine; and characterizes the specifics of revenue formation and mobilization under martial law and macroeconomic instability.

The analytical part examines the execution of the State Budget of Ukraine by revenues during wartime; assesses the structure of revenues and its transformation in 2022–2025; and analyzes tax revenues as a key internal reserve for forming the revenue side of the budget. Based on the obtained results, the main problems of revenue mobilization are identified, and reserves for revenue growth are substantiated with regard to the instruments and priorities of the National Revenue Strategy until 2030, including economic de-shadowing, improving the efficiency of tax and customs administration, reducing tax gaps, and developing medium-term planning.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	8
1.1. Доходи державного бюджету: економічна сутність і значення в системі публічних фінансів	8
1.2. Джерела формування дохідної частини державного бюджету України.....	13
1.3. Особливості формування та мобілізації доходів державного бюджету в умовах воєнного стану	18
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	27
2.1. Дослідження виконання Державного бюджету України за доходами в умовах війни	27
2.2. Оцінювання структури доходів Державного бюджету України	34
2.3. Аналіз податкових надходжень як ключового внутрішнього резерву формування дохідної частини Державного бюджету України	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОБІЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	48
3.1. Проблеми та напрями підвищення мобілізації доходів державного бюджету в умовах макроекономічної нестабільності.....	48
3.2. Резерви зростання доходів державного бюджету з урахуванням реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року	55

				MP	601-ЕФ	12212517	
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
<i>Розроб.</i>	<i>Мелешко Д.А.</i>			<i>Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та резерви зростання</i>	Літ.	Арк.	Аркушів
<i>Перевір.</i>	<i>Філонич О.М.</i>				3	71	
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Затверд.</i>	<i>Свистун Л.А.</i>						

ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	71

				MP 601-ЕФ 12212517			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
Розроб.	Мелешко Д.А.			Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та резерви зростання	Літ.	Арк.	Аркушів
Перевір.	Філонич О.М.					4	71
Н. Контр.	Глушко А.Д.				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Затверд.	Свистун Л.А.						

ВСТУП

У сучасних умовах воєнного стану, поглиблення макроекономічної нестабільності та зростання фіскальних викликів особливої актуальності набуває проблема формування та мобілізації доходів державного бюджету. Доходи бюджету є ключовою фінансовою основою виконання державою своїх соціально-економічних, оборонних і безпекових функцій, забезпечення стійкості публічних фінансів та підтримки процесів післявоєнного відновлення. В умовах обмеженості внутрішніх ресурсів, звуження податкової бази та підвищеної залежності від зовнішньої фінансової допомоги питання ефективності мобілізації бюджетних доходів набуває стратегічного значення для фінансової спроможності держави.

Повномасштабна війна суттєво трансформувала умови функціонування бюджетної системи України. З одного боку, різко зросли потреби у фінансових ресурсах для фінансування оборони, соціального захисту населення, відновлення критичної інфраструктури та підтримки економіки. З іншого боку, відбулося скорочення економічної активності, втрата частини платників податків, порушення виробничих і логістичних ланцюгів, що негативно позначилося на стабільності дохідної частини бюджету. За таких умов традиційні підходи до формування доходів державного бюджету виявилися недостатньо адаптивними, що зумовлює необхідність пошуку нових резервів зростання доходів і підвищення ефективності їх мобілізації.

Проблематика доходів державного бюджету широко представлена у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, де досліджуються економічна сутність бюджетних доходів, їх класифікація, джерела формування, чинники впливу та інструменти фіскальної політики. Водночас значна частина наукових досліджень має переважно теоретичний характер або не повною мірою враховує специфіку функціонування бюджетної системи в умовах воєнного стану, високої невизначеності та трансформації фіскальних пріоритетів. Це обумовлює потребу в подальших комплексних дослідженнях, спрямованих на

поєднання теоретичних положень з аналітичною оцінкою реальних процесів формування доходів бюджету та обґрунтування практичних резервів їх зростання.

Метою магістерської роботи є поглиблення теоретичних засад і розробка науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності мобілізації доходів державного бюджету України в умовах воєнного стану з урахуванням проблем їх формування та резервів зростання.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено розв'язання таких завдань:

- розкрити економічну сутність доходів державного бюджету та визначити їх значення в системі публічних фінансів;
- узагальнити джерела формування дохідної частини державного бюджету України;
- дослідити особливості формування та мобілізації доходів державного бюджету в умовах воєнного стану;
- проаналізувати виконання Державного бюджету України за доходами в умовах війни;
- оцінити структуру доходів державного бюджету та її трансформацію у 2022–2025 роках;
- здійснити аналіз податкових надходжень як ключового внутрішнього резерву формування дохідної частини бюджету;
- виявити основні проблеми мобілізації доходів державного бюджету в умовах макроекономічної нестабільності;
- обґрунтувати резерви зростання доходів державного бюджету з урахуванням реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року.

Об'єктом дослідження є процеси формування та мобілізації доходів державного бюджету України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів формування доходів державного бюджету, проблем їх мобілізації та резервів зростання в умовах воєнного стану.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, економіко-статистичні методи, структурно-динамічний аналіз, методи бюджетного та фіскального аналізу, а також елементи стратегічного підходу до оцінювання доходної політики держави.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти України, зокрема Бюджетний та Податковий кодекси, матеріали Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Державної податкової та митної служб, офіційна бюджетна звітність, статистичні дані та аналітичні огляди міжнародних фінансових організацій.

Результати дослідження апробовані на II Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики» (7 листопада 2025 року, м. Полтава).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Доходи державного бюджету: економічна сутність і значення в системі публічних фінансів

Доходи державного бюджету посідають центральне місце у фінансовій системі держави, оскільки саме через них формується ресурсна база для виконання державою її економічних, соціальних, оборонних і регуляторних функцій. У науковому розумінні доходи державного бюджету є складною багатоаспектною категорією, що поєднує економічний, фінансовий, правовий та інституційний виміри, відображаючи взаємодію держави з іншими суб'єктами економіки у процесі розподілу та перерозподілу національного доходу.

З урахуванням різнобічності поняття «доходи державного бюджету», цю категорію доцільно розглядати як чотиримірне явище, а саме як економічну, фінансову, структурну та правову категорію (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Підходи до визначення поняття «доходи державного бюджету»

Економічна сутність доходів державного бюджету полягає у перерозподілі частини валового внутрішнього продукту на користь держави з метою формування централізованого фонду грошових ресурсів. Цей процес має об'єктивний характер і зумовлений необхідністю забезпечення суспільних благ, які не можуть бути ефективно надані ринковим механізмом, а також підтримання макроекономічної стабільності та соціальної рівноваги. Таким чином, доходи бюджету є фінансовим відображенням участі держави у відтворювальних процесах національної економіки [1].

З позицій фінансової науки доходи державного бюджету доцільно трактувати як систему фінансових відносин, що виникають між державою та юридичними і фізичними особами з приводу мобілізації грошових коштів до бюджету на безповоротній, а в окремих випадках – умовно-поворотній основі [2]. Такий підхід дозволяє відійти від спрощеного розуміння доходів бюджету виключно як сукупності грошових надходжень і підкреслити їх роль як інструменту державного впливу на економічну поведінку платників, структуру виробництва, інвестиційні процеси та рівень споживання.

У структурному аспекті доходи державного бюджету відображають результати фіскальної політики, що реалізується через податкові та неподаткові механізми. Податкові надходження становлять основу бюджетних доходів у більшості країн світу, оскільки вони є найбільш стабільним і передбачуваним джерелом фінансових ресурсів [3]. Водночас неподаткові доходи, доходи від операцій з капіталом та офіційні трансферти виконують допоміжну, але важливу роль, забезпечуючи диверсифікацію джерел наповнення бюджету та підвищення його фінансової гнучкості.

Важливим аспектом економічної сутності доходів державного бюджету є їх регулююча функція. Через систему оподаткування, бюджетних платежів і зборів держава здійснює вплив на темпи економічного зростання, рівень ділової активності, інвестиційний клімат і соціальні процеси. Надмірний фіскальний тиск може стримувати розвиток підприємництва та інновацій, тоді як недостатній рівень доходів бюджету призводить до хронічних дефіцитів і зростання

державного боргу. Це обумовлює необхідність формування доходів бюджету на засадах фіскальної достатності, економічної нейтральності та соціальної справедливості [4].

У правовому аспекті доходи державного бюджету є категорією, чітко регламентованою бюджетним і податковим законодавством. Вони визначаються як надходження, що відповідно до чинних нормативно-правових актів зараховуються до бюджету і перебувають у розпорядженні органів державної влади. Правове закріплення джерел доходів забезпечує прозорість бюджетного процесу, передбачуваність фіскальної політики та стабільність фінансових відносин між державою і платниками.

У сучасних умовах економічної нестабільності, фіскальних дисбалансів та зростання бюджетних потреб особливого значення набуває якість формування доходів державного бюджету, їх стійкість і здатність забезпечувати виконання державних зобов'язань без надмірного фіскального тиску на економіку [11]. Це зумовлює необхідність наукового осмислення сутності доходів бюджету та узагальнення підходів до їх трактування, що представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до трактування поняття «доходи державного бюджету»

Автор	Трактування поняття
В. М. Опарін [5]	Доходи державного бюджету – це сукупність грошових надходжень, що формуються в процесі розподілу та перерозподілу ВВП і спрямовуються на виконання функцій держави.
І. О. Лютий [6]	Доходи бюджету розглядаються як економічні відносини між державою та суб'єктами економіки з приводу мобілізації фінансових ресурсів у централізований фонд.
О. Д. Василик [7]	Доходи державного бюджету – це фінансова база діяльності держави, що формується переважно за рахунок податкових надходжень і забезпечує реалізацію публічних потреб.
Л. К. Воронова [8]	Доходи бюджету є результатом перерозподільних процесів у національній економіці та інструментом впливу держави на соціально-економічний розвиток.
С. І. Юрій, В. М. Федосов [9]	Доходи державного бюджету – це система фінансових відносин щодо формування централізованих грошових ресурсів держави на безповоротній основі.
Н. М. Кравчук [10]	Доходи бюджету визначаються як сукупність ресурсів, що забезпечують фінансову стійкість держави та виконання нею регуляторних і соціальних функцій.

* Узагальнено автором за [5–10]

Узагальнення наукових підходів дозволяє зробити висновок, що доходи державного бюджету мають подвійну природу: з одного боку, вони є матеріальною основою фінансування державних витрат, а з іншого – інструментом впливу держави на економічні процеси. Саме тому ефективна мобілізація доходів бюджету має ґрунтуватися на поєднанні фіскальної достатності, економічної доцільності та соціальної справедливості, що є передумовою фінансової стабільності та сталого розвитку держави.

В умовах сучасних глобалізаційних процесів, посилення міжнародної податкової конкуренції та зростання мобільності капіталу економічна сутність доходів державного бюджету зазнає трансформації. Зростає роль інституційної якості податкової системи, ефективності адміністрування доходів, цифровізації фіскальних процесів і боротьби з тіньовою економікою. За таких умов ключовим завданням держави стає не лише нарощування обсягів бюджетних доходів, а й забезпечення їх стабільності, прогнозованості та відповідності стратегічним цілям соціально-економічного розвитку.

Особливого значення доходи державного бюджету набувають у контексті фінансової безпеки держави [12]. Достатній та стабільний рівень бюджетних надходжень є необхідною передумовою виконання державою своїх функцій без надмірної залежності від запозичень і зовнішньої фінансової допомоги [13]. У цьому контексті доходи бюджету слід розглядати як один із ключових індикаторів фінансової спроможності держави та її здатності протистояти внутрішнім і зовнішнім економічним загрозам.

Отже, доходи державного бюджету є багатовимірною економічною категорією, що відображає не лише процес акумулювання фінансових ресурсів у розпорядженні держави, а й характер взаємодії держави з економікою та суспільством [14]. Їх економічна сутність проявляється через поєднання фіскальної, регулюючої та соціальної функцій, реалізація яких визначає ефективність бюджетної політики та рівень сталого розвитку країни. Саме з цих позицій доцільно здійснювати подальший аналіз структури доходів державного бюджету, проблем їх мобілізації та пошуку резервів зростання.

Доходи державного бюджету відіграють визначальну роль у функціонуванні системи публічних фінансів, оскільки саме вони формують фінансову основу діяльності держави та забезпечують можливість реалізації її економічних, соціальних і регуляторних функцій (рис. 1.2). Через механізм мобілізації бюджетних доходів держава акумулює частину національного доходу з метою фінансування суспільних потреб, які не можуть бути ефективно забезпечені ринковими інструментами.

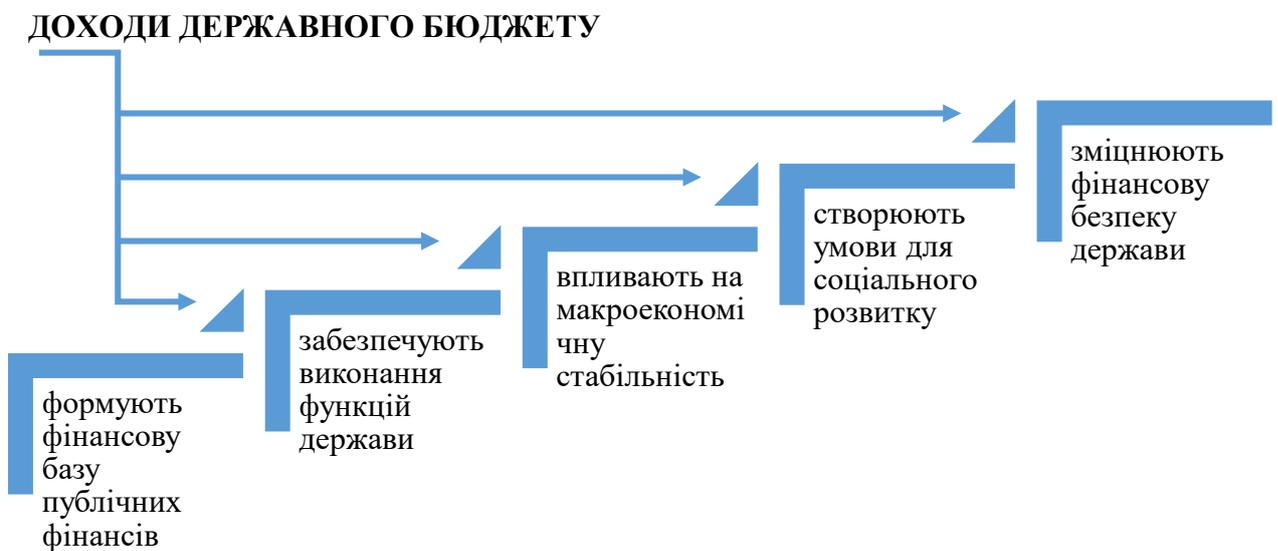

Рис. 1.2. Значення доходів державного бюджету в системі публічних фінансів

* Складено автором

У системі публічних фінансів доходи державного бюджету виступають центральною ланкою перерозподільних процесів, що поєднує формування фінансових ресурсів з подальшим їх використанням через бюджетні видатки. Від обсягів, структури та стабільності доходів бюджету безпосередньо залежать рівень фінансової спроможності держави, якість надання публічних послуг, виконання соціальних зобов'язань і реалізація стратегічних програм розвитку.

Економічне значення доходів державного бюджету полягає в тому, що вони є інструментом макроекономічного регулювання. За допомогою податкових та неподаткових надходжень держава впливає на ділову активність, інвестиційні процеси, структуру споживання і заощаджень, а також на темпи економічного зростання. Збалансована система бюджетних доходів дає змогу мінімізувати фіскальні диспропорції, знижувати ризики дефіциту бюджету та обмежувати потребу в державних запозиченнях.

Соціальне значення доходів державного бюджету проявляється через забезпечення соціальної справедливості та перерозподіл доходів між різними групами населення і регіонами. Саме за рахунок бюджетних надходжень фінансуються соціальні трансферти, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, що формує основу соціальної стабільності та зменшує нерівність у суспільстві.

З позицій фінансової безпеки доходи державного бюджету є ключовим чинником стійкості публічних фінансів. Достатній і прогнозований рівень бюджетних надходжень забезпечує здатність держави виконувати свої функції без надмірної залежності від внутрішніх і зовнішніх запозичень, знижує боргове навантаження та підвищує довіру з боку інвесторів і міжнародних партнерів.

Таким чином, доходи державного бюджету в системі публічних фінансів виконують багатофункціональну роль, поєднуючи фіскальну, регуляторну, соціальну та стабілізаційну складові, що визначає їх стратегічне значення для сталого розвитку держави.

1.2. Джерела формування дохідної частини державного бюджету України

Структура бюджетної системи України формується під впливом конституційно визначеної форми державного устрою, особливостей адміністративно-територіальної організації та обраної моделі міжбюджетних

відносин. Як унітарна держава, Україна має єдину бюджетну систему, побудовану за принципом вертикальної ієрархії, що відображає розмежування повноважень і фінансових ресурсів між рівнями публічної влади. Така організація бюджетної системи безпосередньо впливає на механізм формування дохідної частини державного бюджету, визначаючи джерела надходжень і порядок їх розподілу між бюджетами різних рівнів.

Бюджетна система України складається з Державного бюджету України та місцевих бюджетів, які включають бюджети Автономної Республіки Крим, обласні, районні, бюджети територіальних громад (міські, селищні, сільські бюджети) (рис. 1.3) [15]. Державний бюджет займає центральне місце в системі публічних фінансів, оскільки саме через нього акумулюється основна частина фінансових ресурсів, необхідних для реалізації загальнодержавних функцій, забезпечення макроекономічної стабільності та виконання соціальних зобов'язань держави.

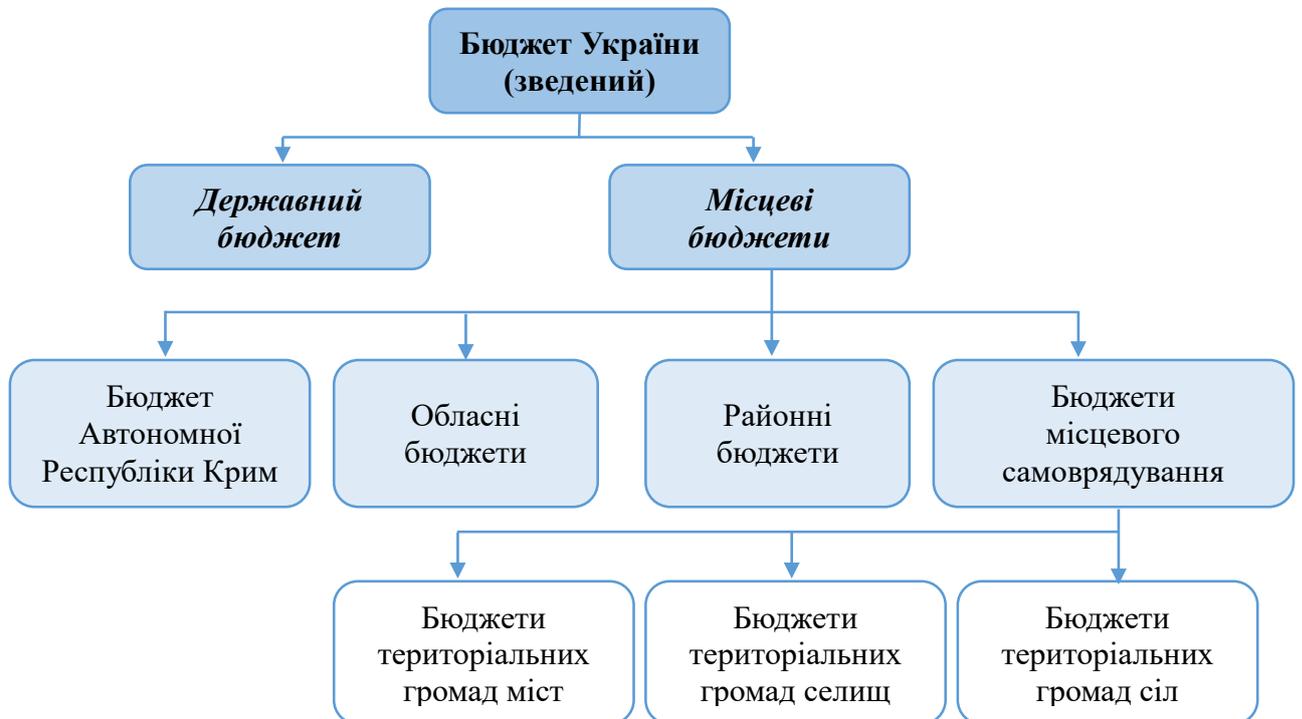

Рис. 1.3. Структура бюджетної системи України

* Складено автором

У контексті дослідження джерел формування дохідної частини державного бюджету України важливим є те, що розмежування доходів між державним і місцевими бюджетами здійснюється відповідно до принципів бюджетної самостійності, субсидіарності та фінансової достатності [16]. Це означає, що за кожним рівнем бюджетної системи закріплюються власні та регульовані джерела доходів, які мають забезпечувати виконання покладених на нього функцій.

Формування дохідної частини Державного бюджету України є багатовимірним і динамічним процесом, який відображає стратегічні пріоритети економічної політики держави, обрану модель оподаткування, рівень макроекономічної стабільності, а також інституційну спроможність органів публічної влади у сфері управління публічними фінансами [17]. Саме доходи бюджету визначають фінансові межі реалізації державних функцій, оскільки за рахунок акумульованих ресурсів забезпечується фінансування оборонного сектору, соціального захисту населення, системи охорони здоров'я та освіти, відновлення й розвитку інфраструктури, а також виконання інших суспільно значущих завдань.

Дохідна частина бюджету є фундаментом бюджетної системи та ключовим елементом фінансової стійкості держави [18]. В умовах структурних трансформацій економіки, зростання бюджетних потреб і підвищених ризиків, пов'язаних із воєнними викликами, значення ефективної мобілізації доходів державного бюджету суттєво зростає.

Відповідно до бюджетної класифікації, закріпленої Бюджетним кодексом України [19], у складі доходів бюджету виокремлюється п'ять основних груп джерел (рис. 1.4). Саме ці групи формують структурний каркас дохідної частини Державного бюджету України та відображають напрями фінансової взаємодії держави з економічними агентами, громадянами та міжнародними партнерами [20].

Рис. 1.4. Джерела формування доходів державного бюджету України

* Складено автором

Податкові надходження традиційно становлять базу доходів державного бюджету та відіграють визначальну роль у формуванні його фінансових ресурсів. Вони охоплюють загальнодержавні податки, збори та інші обов'язкові платежі, встановлені податковим законодавством, і є основним інструментом реалізації податкової політики держави [21]. Через механізм оподаткування здійснюється перерозподіл частини валового внутрішнього продукту, забезпечується наповнення бюджету та формується фінансова основа виконання соціальних і економічних зобов'язань держави. Податкові доходи мають відносно стабільний характер, однак є чутливими до економічної кон'юнктури, рівня ділової активності та ефективності податкового адміністрування [22].

Неподаткові надходження являють собою сукупність безповоротних платежів, які не мають податкової природи та не пов'язані з відчуженням державних активів. До цієї групи належать доходи від використання державної власності, адміністративні збори і платежі, надходження від надання державних послуг, штрафи, фінансові санкції та інші неподаткові джерела. Незважаючи на порівняно невелику частку у загальній структурі доходів бюджету, ці надходження виконують важливу стабілізуючу функцію, оскільки частково компенсують втрати податкових доходів у періоди економічних спадів або податкових послаблень. В умовах воєнного стану та обмежених фіскальних можливостей роль неподаткових надходжень зростає, зокрема за

рахунок активізації управління державною власністю та підвищення ефективності надання публічних послуг.

Доходи від операцій з капіталом пов'язані з відчуженням активів, що перебувають у державній власності, та іншими капітальними операціями. Вони включають надходження від продажу основних засобів, державних товарних запасів, земельних ділянок, нематеріальних активів, а також окремі платежі, пов'язані з фінансовими операціями. За своєю економічною природою ці доходи мають разовий і нерегулярний характер, що обмежує можливість їх використання як стабільного джерела наповнення бюджету. Водночас у стратегічному вимірі вони відіграють важливу роль у процесах реформування державного сектору, приватизації та оптимізації структури державної власності.

Особливе місце в сучасній структурі доходів Державного бюджету України займають офіційні трансферти, які є безоплатними та безповоротними надходженнями від інших рівнів влади, іноземних держав, міжнародних фінансових організацій і донорських інституцій. Такі ресурси спрямовуються на фінансування пріоритетних напрямів державної політики, зокрема програм соціальної підтримки, відновлення економіки, зміцнення обороноздатності та реалізації реформ. Починаючи з 2022 року, офіційні трансферти, передусім міжнародна фінансова допомога, стали критично важливим елементом дохідної бази бюджету України. Їх частка у загальному обсязі доходів у 2023–2024 роках досягла безпрецедентних значень, що свідчить про зростання ролі зовнішньої підтримки у забезпеченні фінансової стійкості держави в умовах повномасштабної війни [23].

Цільові фонди виступають специфічним елементом бюджетної системи, через який акумулюються кошти для фінансування чітко визначених суспільних потреб, таких як пенсійне забезпечення, соціальні виплати, охорона навколишнього середовища та інші напрями. Надходження до цільових фондів мають спеціальне призначення, що забезпечує прозорість використання ресурсів і підвищує ефективність бюджетного фінансування.

Обсяг і структура доходів Державного бюджету України формуються під впливом комплексу макроекономічних, інституційних і управлінських чинників. До них належать темпи економічного зростання, рівень податкової дисципліни, ефективність фіскального адміністрування, якість бюджетного та податкового законодавства, а також масштаби міжнародної фінансової підтримки. Сучасний етап бюджетної політики характеризується необхідністю поєднання фіскальної стійкості з підтримкою економічної активності, що зумовлює використання тимчасових податкових послаблень і водночас підвищує залежність бюджету від зовнішніх джерел фінансування.

Отже, дохідна частина Державного бюджету України виконує системоутворюючу функцію у фінансовій архітектурі держави, визначаючи її економічну спроможність і можливості реалізації публічної політики. В умовах воєнного часу вона формується під впливом подвійного навантаження: необхідності фінансування першочергових державних потреб та обмеженості внутрішніх джерел доходів. У зв'язку з цим ключовими напрямками бюджетної політики залишаються підвищення ефективності податкового адміністрування, розширення податкової бази, удосконалення управління державними активами та збереження сталого рівня міжнародної фінансової підтримки як чинника макрофінансової стабільності України.

1.3. Особливості формування та мобілізації доходів державного бюджету в умовах воєнного стану

Запровадження воєнного стану суттєво трансформує механізми функціонування системи публічних фінансів та зумовлює перегляд підходів до формування і мобілізації доходів державного бюджету. В умовах повномасштабної війни бюджетна політика держави набуває виразно антикризового та мобілізаційного характеру, оскільки першочерговим завданням стає забезпечення безперебійного фінансування оборонних потреб, сектору безпеки, соціального захисту населення та критичної інфраструктури.

Головні чинники, які впливають на бюджетний процес та формують особливості мобілізації доходів в умовах воєнного стану згруповані в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Чинники впливу на бюджетний процес та особливості мобілізації доходів державного бюджету України в умовах воєнного стану

Група чинників	Характеристика чинників	Прояви впливу на бюджетний процес та особливості мобілізації доходів	Кількісні приклади та орієнтири
1	2	3	4
Економічні	Скорочення обсягів виробництва та ділової активності; втрата платоспроможності окремих платників податків; зростання бюджетних потреб	Зменшення доходної бази бюджету, підвищення дефіциту, необхідність перегляду бюджетних показників і коригування фінансових планів	Скорочення ВВП у 2022 р. – понад –30%; зменшення кількості активних підприємств; зниження надходжень податку на прибуток у реальному секторі
Фіскальні	Запровадження податкових пільг і відстрочок для бізнесу	Скорочення короткострокових доходів бюджету при збереженні економічної життєздатності	Тимчасове зниження ставок окремих податків; розширення спрощених режимів оподаткування; зростання частки непрямих податків у доходах
Соціальні	Масове внутрішнє та зовнішнє переміщення населення; погіршення рівня життя та доходів домогосподарств	Зміна структури податкових надходжень, зростання навантаження на систему соціального захисту та збільшення обсягів соціальних видатків	У 2025 р. близько 4,5–5 млн ВПО. У громадах-реципієнтах спостерігається зростання навантаження на соціальні видатки на 20–30%, у громадах-донорах робочої сили – скорочення надходжень ПДФО на 10–25%.
Політико-правові	Запровадження режиму воєнного стану; адаптація бюджетного та податкового законодавства; централізація фінансових ресурсів	Обмеження бюджетної автономії, трансформація джерел доходів, концентрація видатків на пріоритетних напрямках	Перерозподіл бюджетних асигнувань на оборону (понад 40–50% видатків держбюджету у 2023–2025 рр.)
Організаційно-управлінські	Дефіцит кадрових ресурсів; потреба у швидкому ухваленні бюджетних рішень; активне впровадження цифрових технологій	Ускладнення процесу управління бюджетними коштами, зростання вимог до оперативності, гнучкості та ефективності бюджетного адміністрування	Перехід на скорочені бюджетні процедури; зростання ролі електронного адміністрування

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4
Зовнішні	Надходження міжнародної фінансової допомоги та грантів	Розширення фінансових можливостей бюджету, посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування та потреба у підвищенні прозорості використання коштів	У 2022 р. гранти – близько 27% доходів бюджету; у 2023–2024 рр. – понад 30%
Геополітичні	Вплив воєнних дій та їх територіальної локалізації	Просторові дисбаланси доходів, перерозподіл між регіонами	Втрата податкових надходжень з окупованих територій

* Складено автором за даними [24, 25]

За таких умов ключовою ознакою стає переорієнтація дохідної моделі: посилюється роль зовнішніх джерел та зростають вимоги до ефективності адміністрування внутрішніх надходжень. Відповідно, до ключових особливостей формування доходів державного бюджету України у воєнний час доцільно віднести наступні (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Ключові особливості формування доходів державного бюджету України у воєнний час

Однією з ключових особливостей формування доходів державного бюджету у воєнний час є звуження внутрішньої податкової бази, що зумовлено падінням обсягів виробництва, зниженням ділової активності, руйнуванням підприємств, міграцією населення та зростанням тіньових економічних процесів. За таких умов податкові надходження втрачають стабільність і прогнозованість, що істотно ускладнює бюджетне планування та підвищує ризики виникнення дефіциту бюджету. Хоча податкові надходження зберігають статус базового джерела доходів бюджету, однак їх обсяг і динаміка стають суттєво більш залежними від кон'юнктури та адміністративних факторів. На практиці це проявляється у підвищенні волатильності надходжень ПДВ, акцизів і податку на прибуток, а також у перерозподілі податкового навантаження між секторами економіки [26].

Особливості трансформації структури доходів державного бюджету України у зв'язку з воєнними викликами наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Трансформація структури доходів державного бюджету України в умовах
воєнного стану

Категорія доходів	Характеристика у довоєнний період (до 2022 р.)	Зміни у воєнний період (2022–2025 рр.)	Вплив на структуру доходів бюджету
1	2	3	4
Податкові надходження	Домінуюче джерело доходів бюджету, сформоване переважно за рахунок ПДФО, податку на прибуток, податку на майно та єдиного податку	Скорочення обсягів унаслідок зменшення кількості платників, падіння економічної активності та надання податкових послаблень	Зменшення питомої ваги у загальній структурі доходів і посилення ризиків бюджетного дефіциту
Неподаткові надходження	Відносно стабільні надходження від оренди державного майна, адміністративних платежів, штрафів і зборів	Нерівномірна динаміка, зумовлена зниженням ділової активності та змінами у механізмах справляння	Часткове скорочення або збереження стабілізуючої ролі в окремі періоди
Дотації та субвенції з державного бюджету	Помірні за обсягом трансферти, спрямовані переважно на фінансування соціальних і інфраструктурних видатків	Значне зростання обсягів для компенсації втрат власних доходів і забезпечення мінімальних бюджетних стандартів	Збільшення питомої ваги у доходах, виконання функції внутрішнього фінансового стабілізатора

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4
Грантові надходження та міжнародна фінансова допомога	Епізодичні надходження у незначних обсягах, здебільшого проектного характеру	Масштабне залучення грантів і безповоротної допомоги для фінансування оборонних, гуманітарних і відновлювальних потреб	Формування нового вагомого джерела доходів із цільовим і нестійким характером

* Складено автором за даними [24, 27]

Водночас держава змушена застосовувати тимчасові податкові послаблення для підтримки бізнесу та збереження економічного потенціалу. Зниження ставок окремих податків, відстрочення податкових зобов'язань, спрощення системи оподаткування для суб'єктів малого та середнього підприємництва є інструментами пом'якшення економічних наслідків війни, однак вони одночасно обмежують можливості мобілізації внутрішніх доходів бюджету. Це формує структурний дисбаланс між потребами у фінансуванні та реальними фіскальними можливостями держави.

Суттєвою рисою мобілізації доходів у період воєнного стану є зростання ролі неподаткових надходжень та активізація управління державними ресурсами. Увага зосереджується на підвищенні ефективності використання державної власності, посиленні контролю за справлянням адміністративних платежів, штрафів і санкцій, а також удосконаленні механізмів надання платних публічних послуг. Хоча ці джерела не можуть повністю компенсувати втрати податкових надходжень, вони відіграють важливу стабілізуючу роль у формуванні доходної частини бюджету.

Ще однією характерною рисою воєнного часу є зміна структури доходів бюджету на користь зовнішніх джерел фінансування при одночасному зменшенні частки внутрішніх доходів. Гранти, макрофінансова підтримка, цільові кошти міжнародних фінансових організацій і донорів стають одним із ключових джерел наповнення державного бюджету.

Уже за підсумками 2022 року Міністерство фінансів фіксувало, що доходи державного бюджету становили 1787,7 млрд грн, з яких гранти

міжнародних партнерів – 481,1 млрд грн (26,9%). Це означає, що понад чверть доходів у перший повний рік повномасштабної війни забезпечувалася безповоротними зовнішніми надходженнями (рис. 1.6).

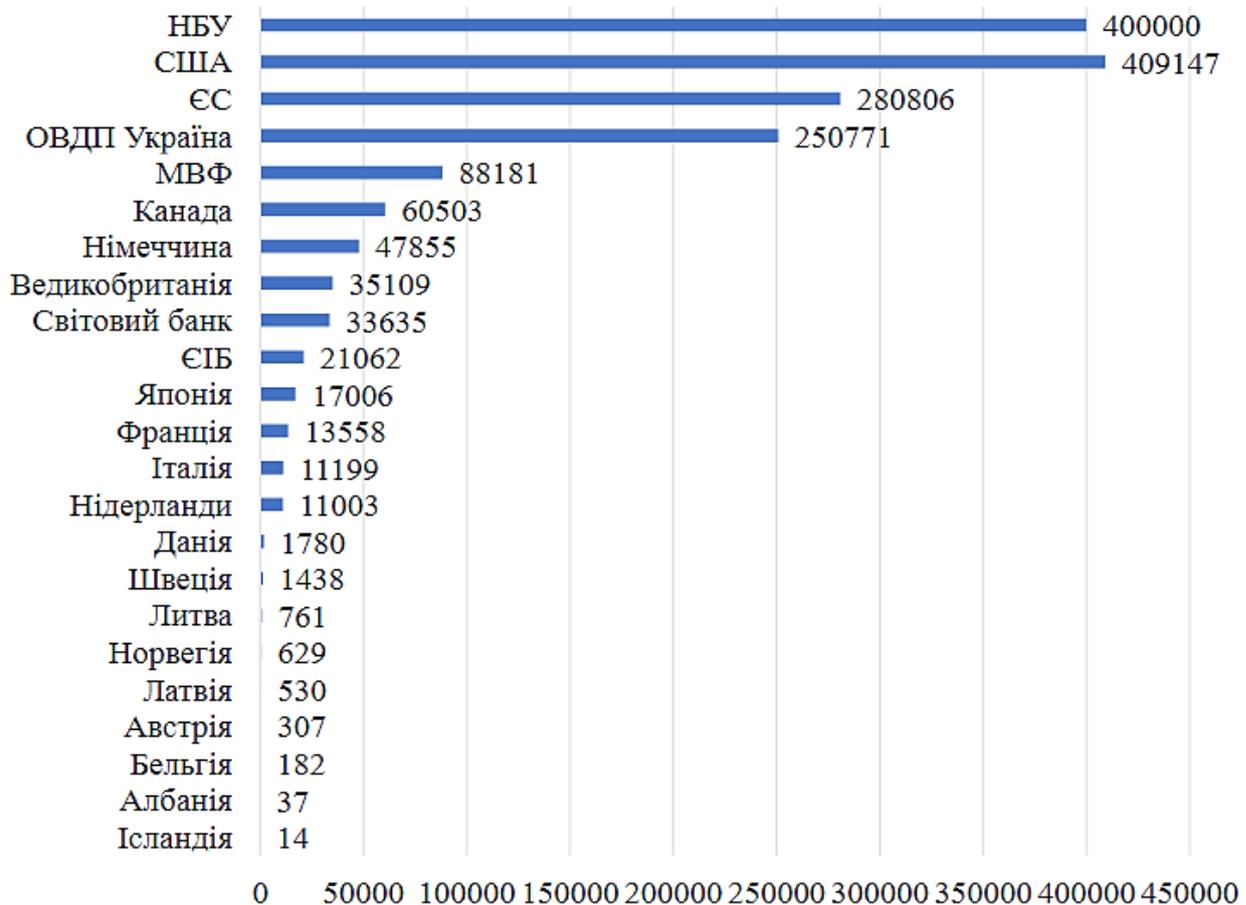

Рис. 1.6. Джерела міжнародного фінансування дохідної частини державного бюджету України, млн грн.

* Складено автором за даними [28, 29]

У 2024 році залежність від грантової підтримки залишалася значущою: у схваленому урядом звіті про виконання держбюджету зазначено, що доходи становили 3,12 трлн грн, а 473,9 млрд грн із них – гранти від міжнародних партнерів [30]. Таким чином, навіть за умов зростання загального обсягу доходів, грантовий компонент і надалі відігравав помітну роль у фінансуванні пріоритетних видатків. Додатково міжнародні інституції наголошують, що підтримка України значними обсягами зовнішнього бюджетного фінансування

(у т.ч. грантового) є критичною для збереження макроекономічної стабільності, паралельно з необхідністю посилення внутрішньої мобілізації доходів і реформування інституцій.

Особливістю таких надходжень є їх цільовий характер, часові обмеження та залежність від виконання державою визначених інституційних і макроекономічних зобов'язань. Це підвищує роль прозорості бюджетного процесу та ефективності публічного фінансового управління. Водночас така трансформація підвищує фінансову вразливість держави в довгостроковій перспективі та посилює ризики залежності від зовнішньої допомоги, що зумовлює необхідність поступового відновлення внутрішньої податкової спроможності економіки.

Важливим аспектом мобілізації доходів у воєнний період є підвищення ефективності податкового адміністрування. Цифровізація фіскальних процедур, посилення аналітичних функцій податкових органів, боротьба з ухиленням від сплати податків та мінімізація податкових втрат набувають особливого значення в умовах обмежених ресурсів. Ефективне адміністрування дозволяє частково компенсувати зниження податкових ставок і скорочення економічної бази оподаткування.

Таким чином, формування та мобілізація доходів державного бюджету в умовах воєнного стану характеризуються поєднанням фіскальних обмежень і підвищених бюджетних потреб, що вимагає від держави гнучкої, адаптивної та збалансованої бюджетної політики. Ключовими пріоритетами у цей період виступають забезпечення фінансової стійкості, збереження базових джерел доходів, ефективне використання міжнародної допомоги та створення передумов для відновлення внутрішнього фіскального потенціалу у післявоєнний період.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження дозволило розкрити економічну сутність доходів державного бюджету як фінансової категорії, що відображає сукупність перерозподільних відносин між державою та іншими суб'єктами економіки з приводу мобілізації централізованих фінансових ресурсів, необхідних для реалізації економічних, соціальних і безпекових функцій держави.

Обґрунтовано, що доходи державного бюджету виконують багатофункціональну роль у системі публічних фінансів, поєднуючи фіскальну, регулюючу, соціальну та стабілізаційну складові. Доведено, що рівень, структура та стабільність бюджетних доходів безпосередньо впливають на фінансову спроможність держави, якість виконання публічних зобов'язань і рівень фінансової безпеки. Особливу увагу приділено взаємозв'язку доходів бюджету з макроекономічною динамікою та ефективністю фіскальної політики.

Досліджено джерела формування дохідної частини Державного бюджету України відповідно до бюджетної класифікації. Встановлено, що податкові надходження традиційно становлять основу бюджетних доходів, водночас неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти та надходження до цільових фондів виконують важливу допоміжну та стабілізуючу функції. Обґрунтовано, що ефективність формування доходів значною мірою залежить від інституційної побудови бюджетної системи, якості податкового адміністрування та рівня фіскальної децентралізації.

Визначено специфічні особливості формування та мобілізації доходів державного бюджету в умовах воєнного стану. Доведено, що воєнний період характеризується суттєвим звуженням внутрішньої податкової бази, зростанням бюджетних потреб і трансформацією структури доходів на користь зовнішніх джерел фінансування. Проаналізовано вплив економічних, соціальних, політико-правових, організаційно-управлінських і зовнішніх

чинників на бюджетний процес, а також обґрунтовано зростання ролі міжнародної фінансової допомоги як критичного елемента дохідної бази бюджету України у 2022–2024 роках.

Отже, формування доходів державного бюджету України в сучасних умовах відбувається під впливом комплексних внутрішніх і зовнішніх викликів, що вимагає від держави гнучкої, адаптивної та стратегічно орієнтованої бюджетної політики. Забезпечення фінансової стійкості держави у воєнний та післявоєнний періоди потребує поєднання ефективної мобілізації внутрішніх доходів, удосконалення механізмів податкового адміністрування, розширення податкової бази та раціонального використання міжнародної фінансової підтримки.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Дослідження виконання Державного бюджету України за доходами в умовах війни

Повномасштабна збройна агресія проти України зумовила докорінну трансформацію умов формування та виконання Державного бюджету, насамперед у частині його доходної складової. В умовах воєнного стану бюджетний процес набув виразно антикризового характеру, що проявляється у зміні структури доходів, зростанні ролі зовнішніх джерел фінансування, підвищеній волатильності податкових надходжень і посиленні залежності бюджету від макроекономічних та геополітичних чинників. За таких обставин дослідження виконання державного бюджету за доходами набуває особливої актуальності як з позицій оцінювання фінансової стійкості держави, так і з точки зору ефективності реалізації фіскальної політики.

Аналіз виконання доходної частини Державного бюджету України в умовах війни дозволяє оцінити ступінь адаптації бюджетної системи до надзвичайних викликів, зумовлених скороченням внутрішньої податкової бази, зростанням соціальних і оборонних потреб, а також активізацією міжнародної фінансової підтримки. Порівняння планових і фактичних показників доходів дає можливість виявити основні відхилення, визначити джерела їх виникнення та оцінити роль окремих категорій надходжень у забезпеченні бюджетної збалансованості.

Планові та фактичні показники доходів державного бюджету за 2022-2025 роки наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз виконання Державного бюджету України за доходною частиною у 2022-2025 роках, млн. грн.

Рік	Затверджено на рік, з урахуванням змін	Уточнений річний план	Виконано за період	Виконання до уточненого річного пану, %
2022	1553029,9	1761019,5	1787395,6	101,49
2023	1416448,7	2266960,8	2671997,9	117,86
2024	1911460,9	2750230,0	3122713,3	113,54
січень– листопад 2025	2502638,6	3627516,0	3295454,5	90,84

*Складено автором за даними [31]

Наведені дані свідчать про суттєву трансформацію процесу виконання доходної частини Державного бюджету України в умовах повномасштабної війни та підвищеної фінансово-економічної нестабільності. У 2022 році, попри різке погіршення макроекономічної ситуації, фактичні доходи бюджету перевищили уточнений річний план на 1,49%. Така динаміка пояснюється передусім значним обсягом зовнішньої фінансової допомоги та грантових надходжень, які частково компенсували скорочення внутрішніх податкових доходів у перші місяці воєнних дій.

У 2023 році спостерігається найбільше перевиконання доходної частини бюджету за досліджуваний період – на 17,86% відносно уточненого плану. Це свідчить про подальше зростання ролі міжнародної фінансової підтримки, а також про певну адаптацію фіскальної системи до умов воєнного стану. Водночас значний розрив між початково затвердженим і уточненим планом доходів у 2023 році відображає високий рівень невизначеності бюджетного планування та необхідність багаторазового коригування прогнозів упродовж року.

У 2024 році тенденція перевиконання доходів збереглася, хоча її масштаби дещо зменшилися порівняно з попереднім роком. Фактичне

виконання уточненого річного плану становило 113,54%, що вказує на відносну стабілізацію процесу мобілізації доходів та більш реалістичне бюджетне планування. Разом із тим перевищення планових показників і надалі значною мірою забезпечувалося за рахунок зовнішніх джерел фінансування, що підкреслює збереження залежності бюджету від міжнародної допомоги.

Дані за січень–листопад 2025 року демонструють зміну тенденції: рівень виконання доходів становив лише 90,84% уточненого річного плану (рис. 2.1). Це спричинено зменшенням обсягів зовнішньої фінансової підтримки, ускладненням мобілізації внутрішніх доходів на тлі тривалості воєнних дій, виснаження економічного потенціалу та зростання бюджетних ризиків. Недовиконання планових показників підвищує загрози для збалансованості бюджету та актуалізує проблему пошуку додаткових резервів зростання доходів.

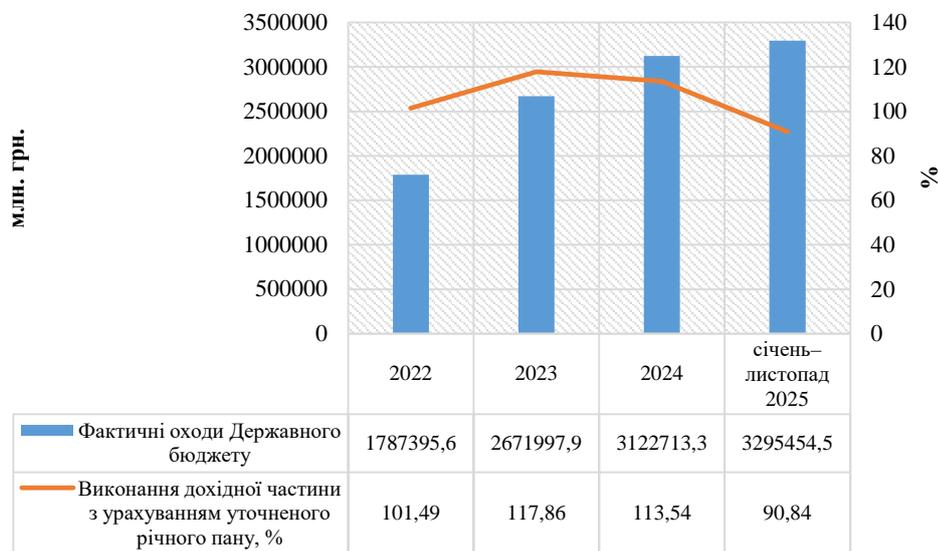

Рис. 2.1. Динаміка виконання Державного бюджету України у 2022-2025 роках за доходами

Проведений аналіз виконання дохідної частини Державного бюджету України в умовах воєнного стану засвідчив, що формальне зростання

бюджетних надходжень у 2022–2024 роках значною мірою зумовлене зовнішніми джерелами фінансування та регулярним коригуванням планових показників. Водночас таке зростання не супроводжується адекватним розширенням внутрішньої податкової бази, що обмежує можливості самостійного фінансування державних потреб.

За цих умов об’єктивна оцінка ефективності мобілізації доходів потребує їх порівняння з обсягами бюджетних видатків, насамперед у розрізі пріоритетних напрямів фінансування, таких як оборона, безпека, соціальний захист і підтримка економіки. Саме динаміка видаткової частини бюджету дозволяє виявити, наскільки наявні доходи відповідають реальним фінансовим потребам держави та якою мірою дефіцит бюджету є наслідком структурних дисбалансів, а не тимчасових шоків.

У цьому контексті подальший аналіз доцільно зосередити на порівняльному дослідженні доходів і видатків Державного бюджету України з 2015 року, акцентуючи увагу на воєнному періоді (за 2022–2025 роки), що дозволить оцінити масштаби бюджетного дефіциту, визначити ключові чинники його формування та обґрунтувати напрями підвищення збалансованості бюджетної політики в умовах тривалої воєнної та фінансово-економічної нестабільності (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Виконання Державного бюджету України у 2015-2025 рр., млн. грн.

Рік	Доходи	Видатки	Дефіцит / профіцит
2015	534694,8	576911,4	-45167,5
2016	616274,8	684743,4	-70130,2
2017	793265,0	839243,7	-47849,6
2018	928108,3	985842,0	-59247,9
2019	998278,9	1072891,5	-78049,5
2020	1076016,7	1288016,7	-217096,1
2021	1296852,9	1490258,9	-197937,4
2022	1787395,6	2705423,3	-914701,7
2023	2671998,0	4014418,1	-1333110,7
2024	3122713,4	4486682,7	-1358500,1
січень–листопад 2025	3295454,5	4540906,7	-1245452,2

Наведені дані демонструють хронічно дефіцитний характер Державного бюджету України протягом усього досліджуваного періоду, однак найбільш різке поглиблення дефіциту припадає на 2022–2024 роки, що безпосередньо пов'язано з повномасштабною війною (рис. 2.2).

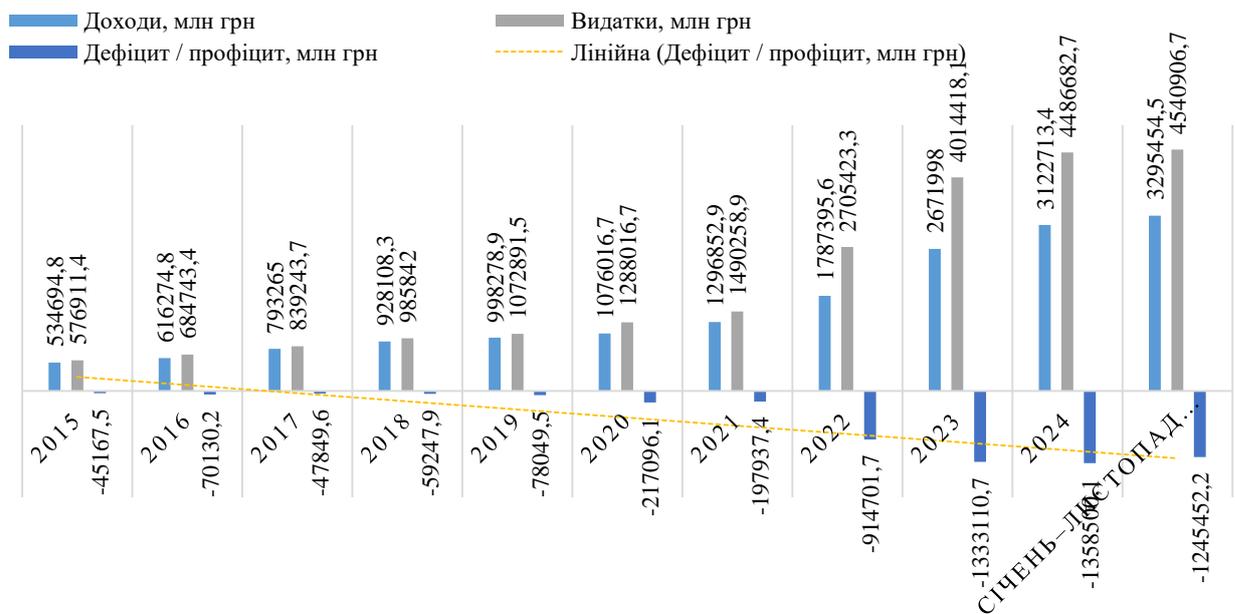

Рис. 2.2. Динаміка дефіциту/профіциту Державного бюджету України у 2015-2025 рр.

* Складено автором за даними [32]

Якщо у 2015–2021 роках дефіцит бюджету здебільшого не перевищував 3–5% ВВП, то у 2022 році його обсяг зріс до безпрецедентних масштабів, перевищивши 900 млрд грн, а у 2023–2024 роках – понад 1,3 трлн грн. Зростання дефіциту зумовлене випереджальним збільшенням видатків, насамперед на оборону, безпеку та соціальний захист, тоді як доходи бюджету, попри зростання в номінальному вимірі, не здатні повною мірою покрити зрослі потреби держави. Це підтверджує структурну залежність бюджетної системи України від зовнішніх джерел фінансування та актуалізує проблему

пошуку внутрішніх резервів зростання доходів у середньо- та довгостроковій перспективі.

Аналіз показників доходів, видатків і дефіциту Державного бюджету України у відсотках до валового внутрішнього продукту дозволяє більш об'єктивно оцінити масштаби фіскального навантаження та глибину бюджетних дисбалансів у період повномасштабної війни, абстрагуючись від впливу інфляційних та номінальних факторів (рис. 2.3).

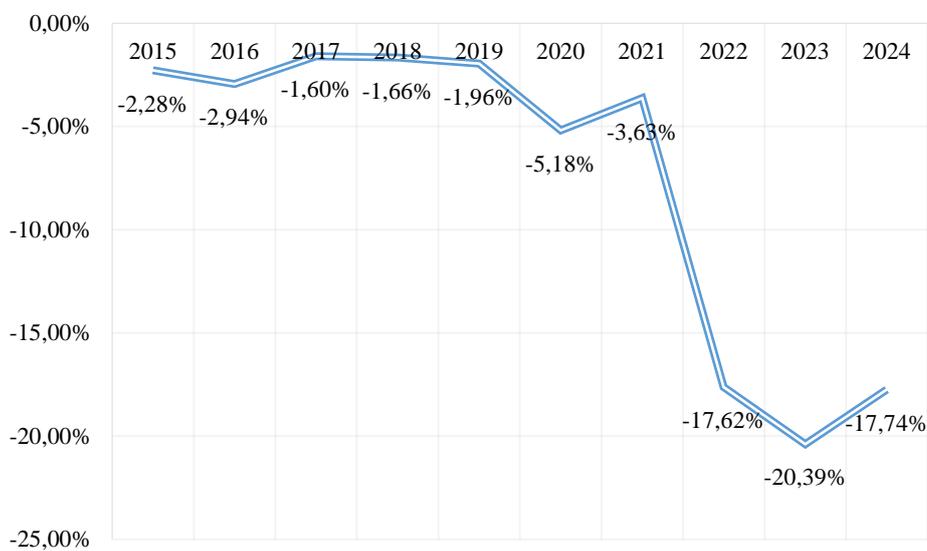

Рис. 2.3. Показник дефіциту Державного бюджету України у відсотках до валового внутрішнього продукту

* Складено автором за даними [32]

У 2022 році доходи державного бюджету становили 34,43% ВВП, тоді як видатки сягнули 52,12% ВВП. Відповідно дефіцит бюджету досяг $-17,62\%$ ВВП, що є безпрецедентним показником за весь період незалежності України. Такий розрив між доходами і видатками відображає різке зростання бюджетних потреб у перші місяці повномасштабної війни на тлі падіння економічної активності та суттєвого скорочення внутрішньої податкової бази. Фактично у

2022 році держава здійснювала фінансування значної частини видатків за рахунок зовнішніх джерел та боргових інструментів.

У 2023 році спостерігається подальше зростання фіскальної ролі держави в економіці. Частка доходів бюджету збільшилася до 40,87% ВВП, що свідчить про розширення дохідної бази, насамперед за рахунок міжнародної фінансової допомоги та часткової стабілізації податкових надходжень. Водночас видатки бюджету зросли ще більш суттєво – до 61,40% ВВП, що обумовило дефіцит на рівні –20,39% ВВП. Це означає, що у 2023 році бюджетний дефіцит не лише зберігся, а й поглибився у відносному вимірі, що відображає тривалий характер воєнних викликів і збереження надвисоких оборонних та соціальних видатків.

У 2024 році відбулося певне коригування бюджетних пропорцій. Доходи державного бюджету залишалися на високому рівні – 40,77% ВВП, що майже відповідає показнику попереднього року. Видатки, хоча й знизилися у відносному вимірі, все ще становили 58,58% ВВП. Внаслідок цього дефіцит бюджету скоротився до –17,74% ВВП, що може свідчити про певну стабілізацію бюджетної політики та більш жорсткий контроль за зростанням видатків. Проте навіть за цих умов рівень дефіциту залишається критично високим і значно перевищує прийнятні фіскальні орієнтири.

Узагальнюючи результати аналізу за 2022–2024 роки, можна зробити висновок, що воєнний період характеризується різким зростанням частки перерозподілу ВВП через державний бюджет. Якщо у довоєнні роки видатки бюджету переважно не перевищували 30% ВВП, то в умовах війни цей показник стабільно перевищує 50–60% ВВП. Така ситуація свідчить про надзвичайний характер бюджетної політики та її орієнтацію на виживання держави в умовах воєнних загроз.

Водночас аналіз у відсотках до ВВП підтверджує, що зростання доходів бюджету у воєнний час має переважно екзогенний характер, тобто значною мірою забезпечується за рахунок міжнародної фінансової підтримки, тоді як

внутрішній фіскальний потенціал залишається обмеженим. Це формує довгострокові ризики фінансової стійкості та актуалізує необхідність поетапного відновлення внутрішніх джерел доходів і зниження дефіциту бюджету у післявоєнний період.

2.2. Оцінювання структури доходів Державного бюджету України

Ефективність функціонування бюджетної системи держави значною мірою визначається не лише загальним обсягом мобілізованих фінансових ресурсів, а й структурою доходів Державного бюджету, тобто співвідношенням окремих джерел надходжень та їх роллю у формуванні дохідної бази. Саме структура доходів відображає пріоритети фіскальної політики, рівень економічної стійкості держави, ступінь залежності бюджету від внутрішніх або зовнішніх джерел фінансування, а також потенціал для забезпечення довгострокової бюджетної збалансованості.

В умовах воєнного стану оцінювання структури доходів Державного бюджету України набуває особливої актуальності, оскільки війна спричинила суттєві зміни у співвідношенні між податковими, неподатковими надходженнями та офіційними трансфертами. Зміщення акцентів у доходній частині бюджету, зростання ролі міжнародної фінансової допомоги, а також коливання внутрішніх податкових надходжень істотно впливають на фінансову стійкість держави та характер бюджетної політики.

Структурний аналіз доходів дає змогу виявити якісні зрушення у формуванні дохідної частини бюджету, оцінити рівень диверсифікації джерел надходжень, а також визначити ступінь ризиків, пов'язаних із надмірною концентрацією бюджету на окремих видах доходів. Особливо важливим є аналіз питомої ваги податкових надходжень у загальному обсязі доходів, їх

чутливості до економічної кон'юнктури та ефективності податкового адміністрування.

У таблиці 2.3 представлено показники складу та динаміки дохідної частини Державного бюджету України.

Таблиця 2.3

Показники виконання дохідної частини Державного бюджету України у 2022-2025 роках, млн. грн.

Показник	Уточнений річний план	Виконано за період	Виконання до уточненого річного плану, %
1	2	3	4
2022 рік			
Податкові надходження	1594058,0	1343225,0	84,26
Неподаткові надходження	429397,3	368368,8	85,78
Доходи від операцій з капіталом	4894,2	2886,9	58,98
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	131085,6	481313,9	367,17
Цільові фонди	909,9	478,4	52,57
Разом	2160345,3	2196273,3	101,66
2023 рік			
Податкові надходження	1640424,2	1638085,0	99,85
Неподаткові надходження	1015034,7	1028113,0	101,28
Доходи від операцій з капіталом	3638,3	3722,2	102,30
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	30435,4	433602,4	1424,66
Цільові фонди	632,4	783,8	123,94
Разом	2690165,1	3104306,5	115,39
2024 рік			
Податкові надходження	2101712,6	2088283,7	99,36
Неподаткові надходження	1014229,6	1018002,2	100,37
Доходи від операцій з капіталом	405,1	183,9	45,40
Від органів державного управління	29851,9	26522,2	88,84
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	68656,5	473945,1	690,31
Цільові фонди	275,1	473,8	172,23
Разом	2750230,0	3122713,3	113,54
Січень–листопад 2025 року			
Податкові надходження	2111139,5	1837740,6	87,04
Неподаткові надходження	1029356,7	1018079,6	98,90
Доходи від операцій з капіталом	387,7	277,0	71,46

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4
Від органів державного управління	48978,7	47710,9	97,41
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	437333,9	391246,7	89,46
Цільові фонди	319,1	399,4	125,16
Разом	3627516,0	3295454,5	90,84

* Складено автором за даними [31]

Слід відмітити, що надвисокі показники виконання за окремими статтями офіційних трансфертів у 2022–2024 роках зумовлені значним перевищенням фактичних обсягів міжнародної допомоги над первісними бюджетними очікуваннями, що є характерною особливістю бюджетного процесу в умовах воєнного стану.

Дані, представлені в таблиці 2.3 дозволяють здійснити ґрунтовний аналіз динаміки, структури та результативності виконання доходної частини Державного бюджету України у 2022–2025 роках в умовах воєнного стану, а також виявити ключові трансформації джерел бюджетних надходжень і ступінь їх відповідності плановим показникам.

Перш за все, результати виконання бюджету за 2022 рік свідчать про початкову фазу адаптації бюджетної системи до умов повномасштабної війни. Загалом доходи бюджету було виконано на 101,66% до уточненого річного плану, що формально вказує на перевиконання. Водночас детальний аналіз окремих складових доходів демонструє істотні структурні диспропорції. Так, податкові надходження виконано лише на 84,26%, що відображає різке скорочення економічної активності, втрату частини платників податків, руйнування виробничих потужностей та запровадження податкових послаблень з метою підтримки бізнесу [33]. Аналогічна тенденція спостерігається і щодо неподаткових надходжень (85,78%) та доходів від операцій з капіталом (58,98%), які виявилися надзвичайно чутливими до кризових умов.

Водночас ключовим чинником загального перевиконання доходної частини бюджету у 2022 році стало багаторазове перевищення планових показників офіційної міжнародної допомоги. Надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав та міжнародних організацій були виконані на 367,17%, що свідчить про критичну роль зовнішньої фінансової підтримки у забезпеченні платоспроможності держави в перший рік війни [34]. Таким чином, перевиконання бюджету у 2022 році (рис. 2.4) має не внутрішній, а переважно екзогенний характер.

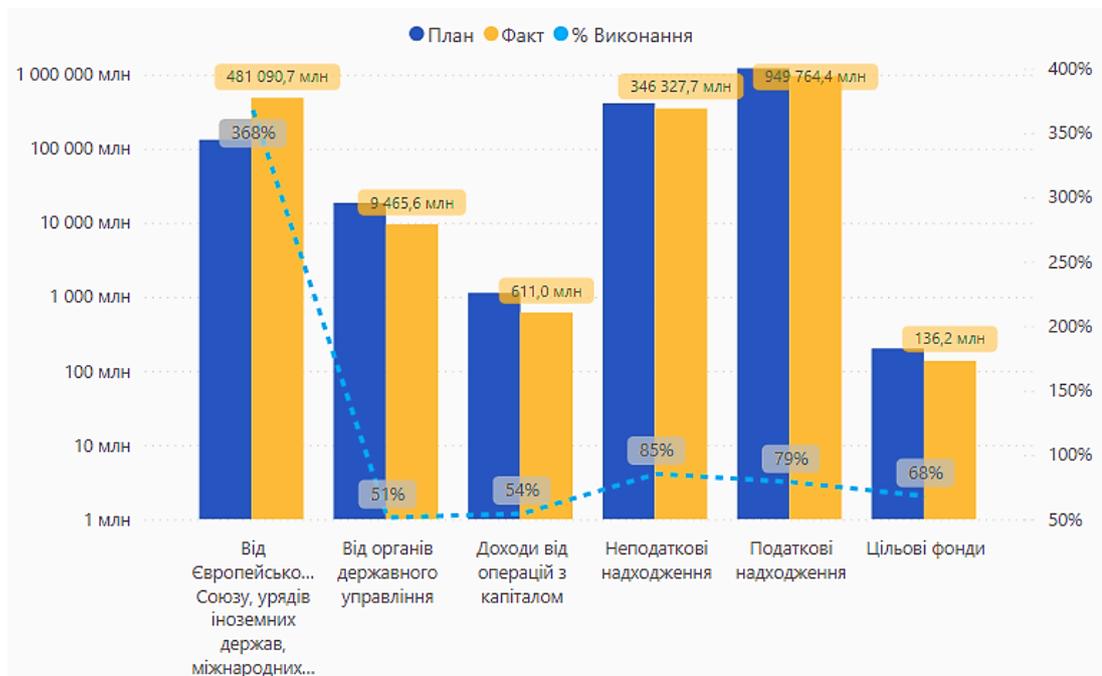

Рис. 2.4. Виконання Державного бюджету України за доходами у 2022 році

У 2023 році відбувається подальше посилення цієї тенденції. Загальний рівень виконання доходів зріс до 115,39%, що є найвищим показником за аналізований період. При цьому податкові надходження вже майже повністю відповідали плану (99,85%), що може свідчити про часткову адаптацію економіки та фіскальної системи до воєнних умов, відновлення адміністрування податків і стабілізацію основних податкових потоків.

Неподаткові надходження та доходи від операцій з капіталом також демонстрували виконання на рівні або вище 100%.

Разом із тим визначальною особливістю 2023 року стало безпрецедентне зростання міжнародних трансфертів, які були виконані на 1424,66% до уточненого плану (рис. 2.5). Це означає, що фактичні обсяги грантової та донорської допомоги у десятки разів перевищили первинні бюджетні очікування. Така ситуація, з одного боку, дозволила профінансувати значний дефіцит бюджету та забезпечити безперервність виконання державних функцій, а з іншого – істотно посилила залежність бюджетної системи України від зовнішніх джерел фінансування.

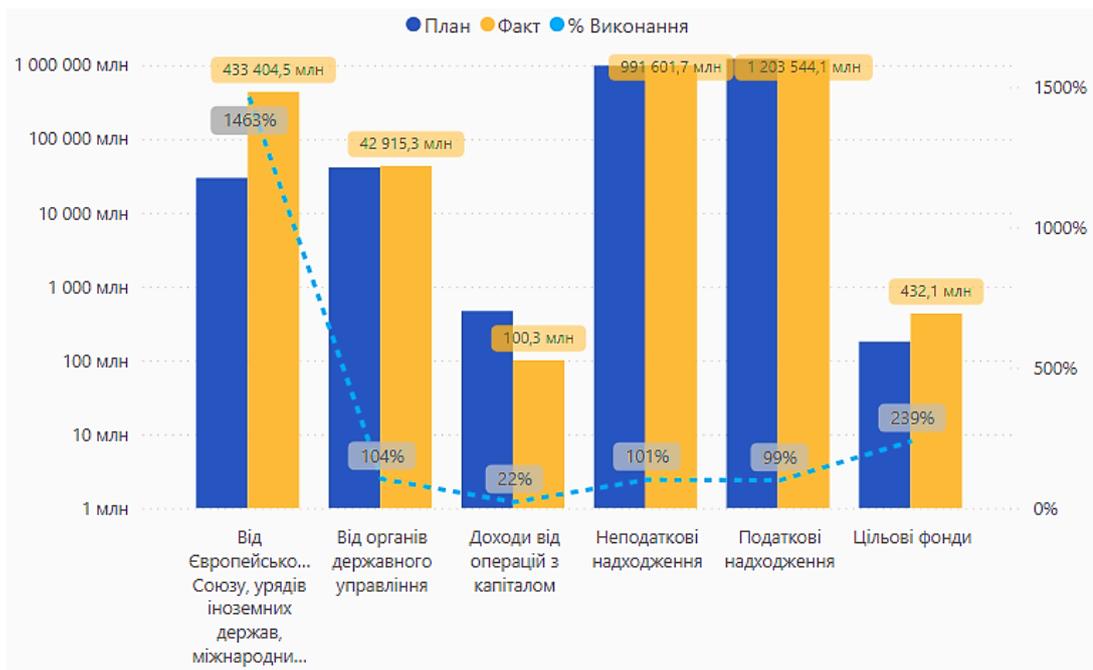

Рис. 2.5. Виконання Державного бюджету України за доходами у 2023 році

У 2024 році спостерігається певна стабілізація бюджетного процесу та зменшення масштабів відхилень між плановими і фактичними показниками. Загальний рівень виконання доходів становив 113,54%, що дещо нижче, ніж у 2023 році, але все ще свідчить про перевиконання. Податкові надходження

виконано на 99,36%, а неподаткові – на 100,37%, що вказує на підвищення якості бюджетного планування та більш реалістичну оцінку фіскального потенціалу економіки. Водночас доходи від операцій з капіталом залишаються нестабільними та виконані лише на 45,40%, що підтверджує їх другорядний і нерегулярний характер.

Важливою особливістю 2024 року є збереження високої ролі міжнародної допомоги: надходження від ЄС та міжнародних донорів перевищили план у 6,9 раза (690,31%) (рис. 2.6). Це свідчить про те, що навіть за умов певної внутрішньої стабілізації бюджет залишається структурно залежним від зовнішньої підтримки, без якої фінансування ключових видатків було б неможливим.

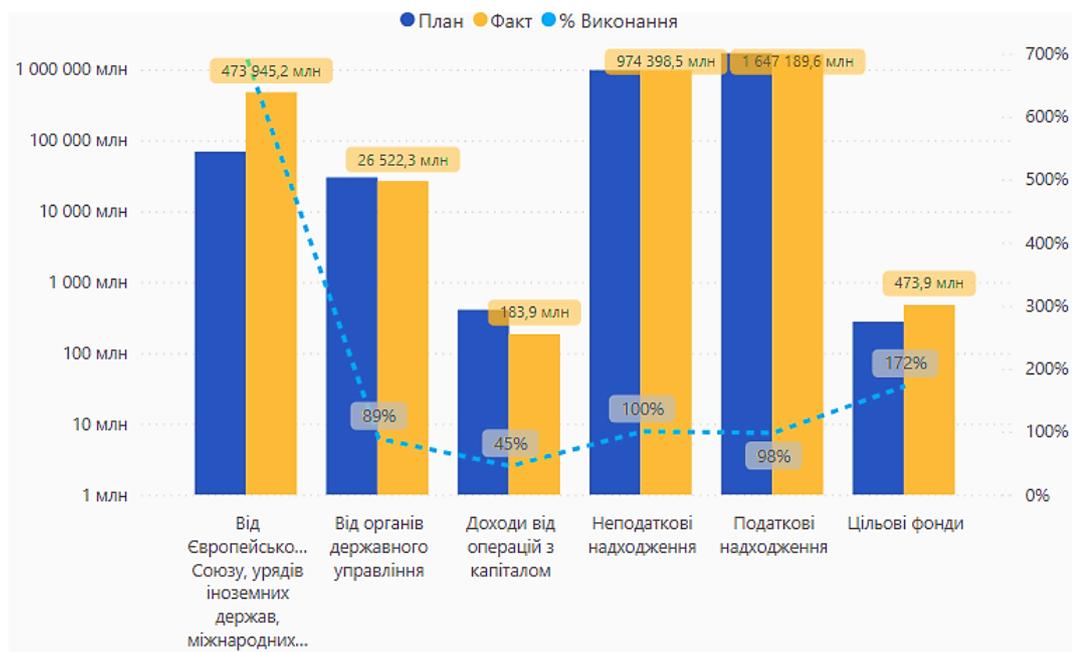

Рис. 2.6. Виконання Державного бюджету України за доходами у 2024 році

Дані за січень–листопад 2025 року демонструють зміну тенденцій у бік недовиконання доходної частини бюджету. Загальний рівень виконання становив лише 90,84%, що може бути наслідком скорочення обсягів

міжнародної фінансової допомоги, жорсткіших умов її надання, а також збереження обмежень для внутрішнього економічного зростання. Особливо показовим є зниження виконання податкових надходжень до 87,04%, що свідчить про виснаження внутрішньої податкової бази та підвищення фіскальних ризиків [35]. Водночас неподаткові надходження залишаються відносно стабільними (98,90%), а цільові фонди демонструють перевиконання, що, однак, не має системного впливу на загальний стан доходів бюджету (рис. 2.7).

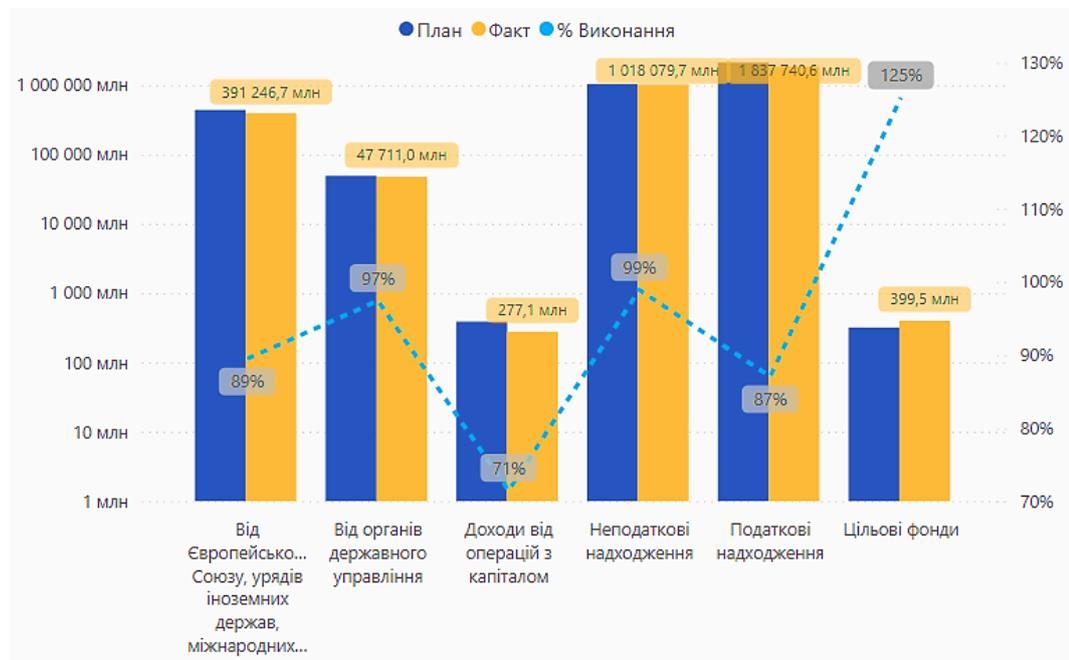

Рис. 2.6. Виконання Державного бюджету України за доходами у січні–листопаді 2025 року

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що у 2022–2024 роках формальне перевиконання доходної частини Державного бюджету України було досягнуто переважно за рахунок зовнішніх фінансових ресурсів, тоді як внутрішні податкові та неподаткові надходження залишалися вразливими до економічних і соціальних потрясінь. У 2025 році намітилася тенденція до скорочення можливостей мобілізації доходів, що актуалізує

необхідність перегляду підходів до бюджетного планування, посилення внутрішнього фіскального потенціалу та поступового зниження залежності від міжнародної допомоги [36]. Це є ключовою передумовою забезпечення фінансової стійкості державного бюджету у середньо- та довгостроковій перспективі.

2.3. Аналіз податкових надходжень як ключового внутрішнього резерву формування дохідної частини Державного бюджету України

Рівень податкових надходжень до державного бюджету є узагальнюючим індикатором фінансової спроможності держави та її здатності акумулювати внутрішні джерела доходів. Він відображає не лише масштаби економічної активності, а й стан податкової дисципліни, ефективність системи адміністрування податків, а також ступінь реалізації принципів стабільності, нейтральності та соціальної справедливості в оподаткуванні. Водночас негативні наслідки воєнних дій, зокрема скорочення ділової активності, руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, вимушена релокація бізнесу й міграційні процеси, істотно впливають на податкову базу, що зумовлює необхідність комплексного аналізу динаміки та структури податкових надходжень.

За офіційними статистичними даними [37], податкові надходження традиційно відіграють провідну роль у формуванні доходів державного бюджету, забезпечуючи значну частку його фінансових ресурсів. Разом із тим у 2022–2024 роках відбулися суттєві структурні зрушення у складі доходів бюджету, що зумовлено зростанням ролі міжнародної фінансової допомоги. Зокрема, питома вага податкових надходжень у загальній структурі доходів Державного бюджету України у зазначений період становила орієнтовно 53%, що ілюструє зміну традиційних пропорцій формування бюджетних ресурсів (рис. 2.7).

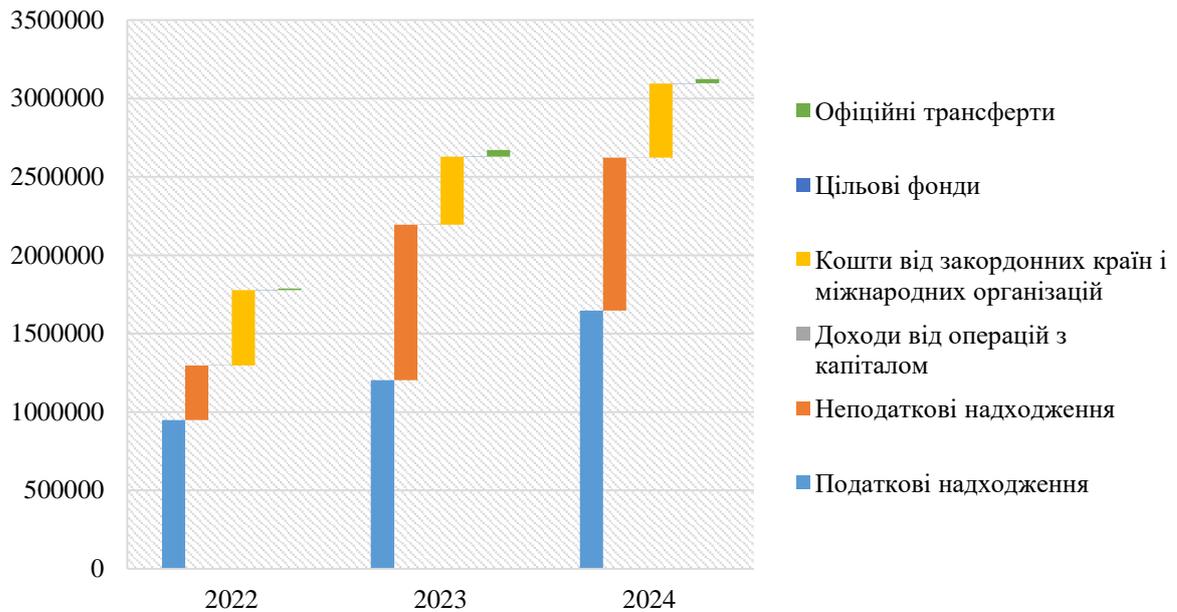

Рис. 2.7. Структурна динаміка джерел формування дохідної частини Державного бюджету України

Узагальнені статистичні дані щодо обсягів і структури податкових надходжень до Державного бюджету України за 2022–2024 роки наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Обсяг та структура податкових надходжень до Державного бюджету України у 2022-2024 роках, млн. грн

Найменування податку	Роки			Темп зростання	
	2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023
Всього податкових надходжень	949764,4	1203544,1	1647189,6	126,72	136,86
Прямі податки:	350842,2	411109,6	649662,8	117,18	158,03
податок на доходи фізичних осіб	148427,3	206944,8	326094,9	139,43	157,58
податок на прибуток підприємств	117049,9	143837,1	271137,4	122,89	188,50
рентна плата	85365,0	60327,7	52430,5	70,67	86,91
Непрямі податки:	598922,2	792434,4	997469,3	132,31	125,87
внутрішні податки на товари та послуги	569353,8	748143,9	944861,8	131,40	126,29
податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	26246,0	40559,4	48279,3	154,54	119,03
Інші податки та збори	3322,4	3731,1	4328,2	112,30	116,00

Проведений аналіз свідчить про загальну тенденцію до зростання податкових надходжень у номінальному вимірі. Так, загальний обсяг податкових платежів зріс з 949,8 млрд грн у 2022 році до 1 647,2 млрд грн у 2024 році, тобто майже у 1,74 раза. Така динаміка зумовлена поєднанням кількох чинників, зокрема поступовою адаптацією податкової системи до умов воєнного стану, відновленням окремих секторів економіки та вдосконаленням механізмів податкового адміністрування [38].

Структурний аналіз податкових надходжень засвідчує посилення ролі прямих податків, насамперед податку на доходи фізичних осіб і податку на прибуток підприємств, дані про які відображені на рисунку 2.8.

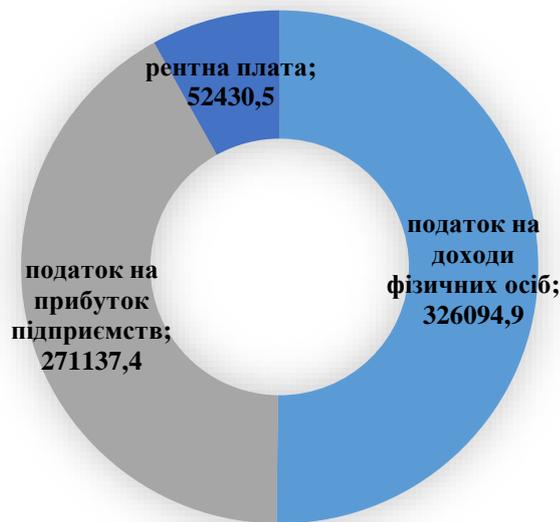

Рис. 2.8. Структура прямих податків у 2024 році

У 2024 році темпи приросту надходжень податку на доходи фізичних осіб становили 157,58%, а податку на прибуток підприємств – 188,50% порівняно з 2023 роком. Це може свідчити про часткове відновлення економічної активності, зростання доходів населення та прибутковості суб'єктів господарювання, а також про результативність фіскальних заходів, спрямованих на детінізацію економіки та розширення податкової бази. Динаміку зазначених податків у 2022–2024 роках відображено на рисунку 2.9.

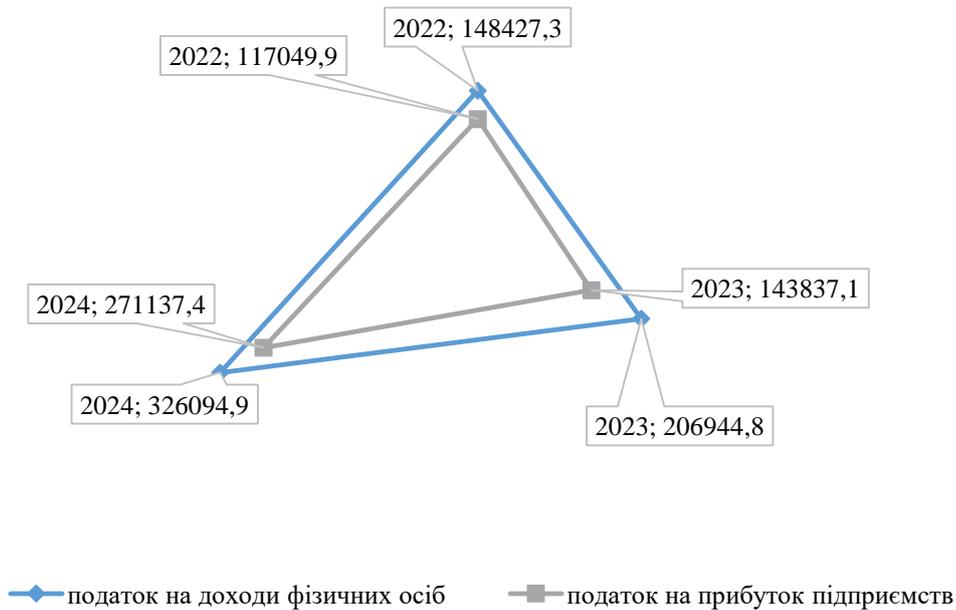

Рис. 2.9. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб, млн. грн.

Водночас рентні платежі характеризуються від’ємною динамікою. У 2024 році темпи їх зростання знизилися до 86,91% порівняно з попереднім роком, що може бути зумовлено скороченням обсягів видобутку корисних копалин, порушенням логістичних ланцюгів або несприятливою кон’юнктурою на відповідних ринках.

Аналіз непрямих податків демонструє поступове нарощування надходжень, що пов’язано зі стабілізацією внутрішнього споживчого попиту та відновленням обсягів товарообігу. Зокрема, внутрішні податки на товари та послуги у 2024 році зросли більш ніж на 26% порівняно з 2023 роком. Позитивна динаміка спостерігається також у податках на міжнародну торгівлю, що свідчить про певну активізацію зовнішньоекономічної діяльності [39]. Динаміка прямих і непрямих податкових надходжень у досліджуваному періоді наведена на рисунку 2.10.

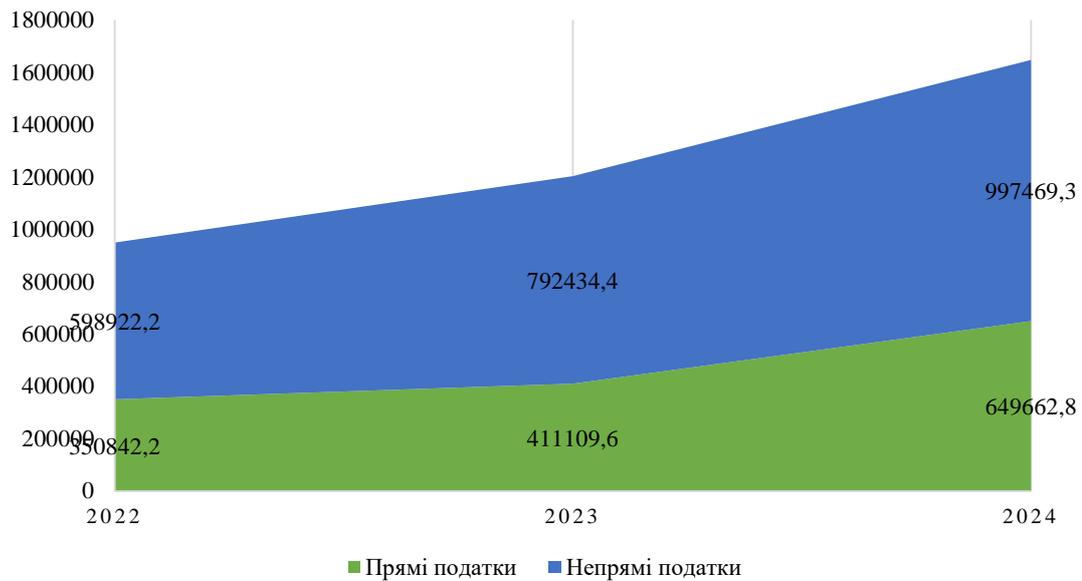

Рис. 2.7. Динаміка надходження прямих і непрямих податків до Державного бюджету України

Отже, результати проведеного аналізу підтверджують, що, незважаючи на складні умови воєнного стану, податкові надходження залишаються ключовим внутрішнім резервом формування дохідної частини Державного бюджету України [40]. Поступове зростання їх обсягів, зміцнення ролі прямих податків і підвищення ефективності адміністрування створюють передумови для відновлення фіскальної стійкості держави. Водночас збереження високої залежності бюджету від зовнішніх джерел фінансування актуалізує необхідність подальшого вдосконалення податкової політики, спрямованої на розширення внутрішньої податкової бази та формування фінансово забезпеченої моделі післявоєнного відновлення країни.

Висновки до розділу 2

Проведено комплексний аналіз доходів Державного бюджету України в умовах воєнного стану, що дало змогу оцінити реальний стан, тенденції та структурні зрушення у формуванні дохідної частини бюджету в період 2022–2025 років. Отримані результати дозволяють зробити низку узагальнюючих

висновків, які мають важливе теоретичне й практичне значення для формування ефективної бюджетної політики держави.

За результатами дослідження виконання Державного бюджету України за доходами встановлено, що у 2022–2024 роках спостерігалось формальне перевиконання річних планових показників, тоді як у січні–листопаді 2025 року зафіксовано недовиконання доходної частини бюджету. Водночас перевиконання доходів у попередні роки було досягнуто переважно за рахунок істотного зростання офіційних трансфертів від міжнародних партнерів, тоді як внутрішні джерела доходів, насамперед податкові надходження, характеризувалися підвищеною чутливістю до воєнних, економічних і соціальних потрясінь. Це свідчить про наявність структурних дисбалансів у формуванні доходної бази бюджету та обмежену фіскальну автономію держави в умовах війни.

Оцінювання структури доходів Державного бюджету України засвідчило суттєву трансформацію співвідношення між основними джерелами надходжень. У 2022–2024 роках відбулося скорочення питомої ваги податкових надходжень у загальній структурі доходів бюджету та одночасне зростання ролі офіційної міжнародної фінансової допомоги. Така зміна структури доходів зумовлена як об'єктивними воєнними обставинами, так і необхідністю забезпечення фінансування пріоритетних видатків держави в умовах обмеженого внутрішнього ресурсного потенціалу. Водночас збереження високої залежності бюджету від зовнішніх джерел фінансування підвищує вразливість бюджетної системи до зовнішньополітичних і фінансових ризиків.

Аналіз податкових надходжень як ключового внутрішнього резерву формування доходної частини Державного бюджету України показав, що, незважаючи на складні умови воєнного стану, у 2022–2024 роках відбулося поступове зростання загального обсягу податкових надходжень. Найбільш вагомий внесок у приріст забезпечили прямі податки, зокрема податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств, що свідчить про часткове відновлення економічної активності та підвищення ефективності

податкового адміністрування. Водночас нестабільність надходжень рентних платежів і залежність непрямих податків від внутрішнього попиту підтверджують збереження структурних ризиків у податковій системі.

Узагальнюючи результати розділу, слід зазначити, що в умовах воєнного стану доходна частина Державного бюджету України формується під впливом подвійного тиску: з одного боку – зростання потреб у бюджетних ресурсах для фінансування оборони, соціального захисту та відновлення економіки, з іншого – обмежені можливості мобілізації внутрішніх доходів. За таких умов ключовими завданнями бюджетної політики мають стати підвищення стійкості та прогнозованості податкових надходжень, розширення внутрішньої податкової бази, удосконалення механізмів адміністрування податків і поступове зниження критичної залежності бюджету від міжнародної фінансової допомоги. Реалізація цих завдань є необхідною передумовою забезпечення фінансової стабільності держави та формування надійного підґрунтя для післявоєнного відновлення економіки України.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОБІЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

3.1. Проблеми та напрями підвищення мобілізації доходів державного бюджету в умовах макроекономічної нестабільності

Формування доходної частини державного бюджету в сучасних умовах супроводжується зростанням рівня макроекономічної нестабільності, що істотно ускладнює процес мобілізації фінансових ресурсів та знижує прогнозованість бюджетних надходжень. Коливання темпів економічного зростання, інфляційні процеси, валютні ризики, обмеження інвестиційної активності, а також посилення зовнішніх і внутрішніх шоків формують нестійке середовище функціонування публічних фінансів та потребують перегляду традиційних підходів до управління доходами бюджету.

В умовах воєнного стану макроекономічна нестабільність в Україні набула системного характеру, поєднавши у собі наслідки повномасштабної війни, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, втрату частини економічного потенціалу, міграційні процеси та зростання бюджетних видатків [41]. За таких умов суттєво знижується податкова база, зростає ризик недовиконання доходної частини бюджету, а також посилюється залежність держави від зовнішніх джерел фінансування [42]. Це актуалізує проблему пошуку внутрішніх резервів наповнення бюджету та підвищення ефективності фіскальної політики.

Макроекономічна нестабільність негативно впливає на всі основні складові доходів державного бюджету. Податкові надходження виявляються чутливими до зниження ділової активності та платоспроможності суб'єктів господарювання і населення; неподаткові доходи характеризуються підвищеною волатильністю; доходи від операцій з капіталом мають епізодичний характер; офіційні трансферти, хоча й відіграють стабілізуючу роль, створюють додаткові ризики фіскальної залежності [43]. У сукупності це

ускладнює забезпечення бюджетної збалансованості та реалізацію довгострокових соціально-економічних програм.

Повномасштабна війна суттєво посилила системні проблеми мобілізації доходів Державного бюджету України (рис. 3.1).

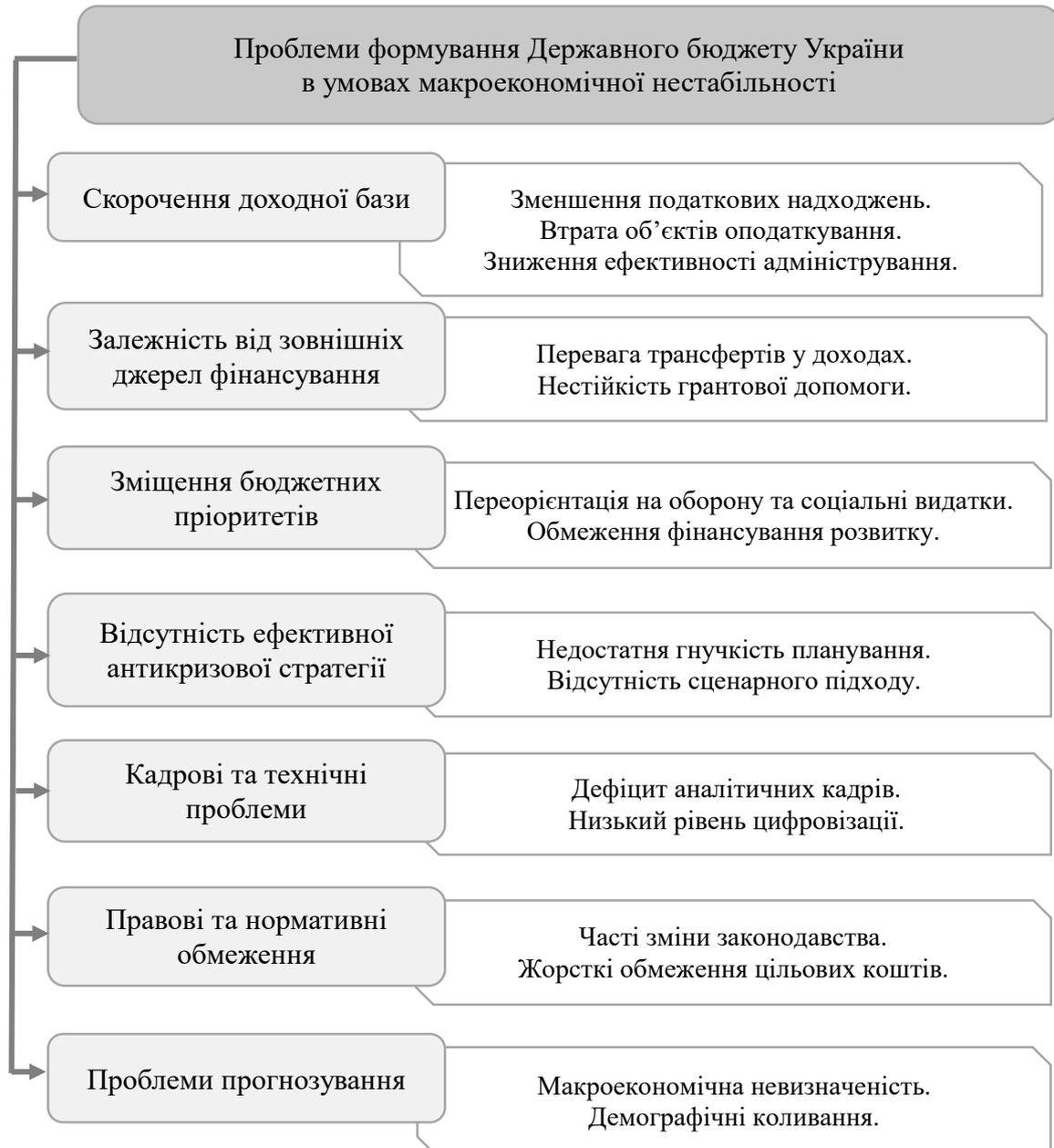

Рис. 3.1. Системні проблеми мобілізації доходів Державного бюджету України

* Розроблено автором на основі [44]

Однією з базових загроз є скорочення доходної бази, що проявляється у зниженні податкових надходжень внаслідок падіння економічної активності, припинення або обмеження роботи підприємств, втрати частини виробничого потенціалу та зменшення обсягів споживання. Руйнування інфраструктури, тимчасова окупація окремих територій і вимушена міграція населення призвели до втрати значної частини об'єктів оподаткування, що безпосередньо вплинуло на фіскальні можливості держави.

Важливою проблемою є зниження ефективності адміністрування доходів, зумовлене ускладненням податкового контролю, обмеженням доступу до інформаційних ресурсів, кадровими втратами у фіскальних органах та необхідністю оперативного коригування податкового законодавства. В умовах війни держава змушена балансувати між фіскальними потребами та підтримкою платників податків, що проявляється у запровадженні податкових пільг і послаблень, які, хоча й мають стабілізуючий ефект для економіки, одночасно звужують дохідну базу бюджету.

Суттєвим викликом для державного бюджету стала зростаюча залежність від зовнішніх джерел фінансування, зокрема офіційних трансфертів від міжнародних партнерів, грантів і фінансової допомоги міжнародних організацій. З одного боку, ці надходження виконують критично важливу стабілізуючу функцію, забезпечуючи можливість фінансування пріоритетних видатків у період гострої фіскальної напруги. З іншого боку, їх нестійкий, цільовий і часто умовний характер підвищує вразливість бюджетної системи та обмежує довгострокову фінансову самостійність держави.

В умовах воєнного стану відбулося зміщення бюджетних пріоритетів, що безпосередньо вплинуло на структуру доходів і видатків державного бюджету. Переорієнтація фінансових ресурсів на оборону, безпеку, соціальний захист і гуманітарні потреби супроводжується звуженням можливостей для фінансування програм економічного розвитку, інновацій та структурної модернізації, що в перспективі може негативно позначитися на потенціалі відновлення податкової бази.

Додатковим фактором ускладнення мобілізації доходів є відсутність повноцінної антикризової бюджетної стратегії, що включала б гнучкі механізми сценарного планування, адаптивні інструменти прогнозування доходів і системну оцінку фіскальних ризиків. Часті зміни макроекономічних умов і безпекової ситуації знижують точність бюджетних прогнозів та ускладнюють формування реалістичних планових показників доходів.

Не менш значущими залишаються кадрові та технічні проблеми бюджетного управління, зокрема дефіцит кваліфікованих фінансових аналітиків, обмежений рівень цифровізації бюджетного процесу та недостатня інтеграція інформаційно-аналітичних систем. Це знижує ефективність моніторингу надходжень, ускладнює оперативне реагування на відхилення від планових показників і стримує впровадження сучасних інструментів управління доходами бюджету.

Крім того, мобілізацію доходів державного бюджету ускладнюють правові та нормативні обмеження, пов'язані з частими змінами податкового й бюджетного законодавства, а також жорсткими вимогами щодо цільового використання окремих надходжень. У поєднанні з проблемами прогнозування, зумовленими високою макроекономічною невизначеністю, інфляційними процесами та нестабільною демографічною ситуацією, це формує додаткові ризики для забезпечення стабільності доходної частини бюджету.

Таким чином, проблеми мобілізації доходів Державного бюджету України в умовах макроекономічної нестабільності мають комплексний і системний характер. Їх подолання потребує узгоджених заходів бюджетної, податкової та економічної політики, спрямованих на зміцнення внутрішнього фіскального потенціалу, підвищення гнучкості бюджетного планування та зниження критичної залежності від зовнішніх джерел фінансування. Саме вирішення зазначених проблем є передумовою забезпечення фінансової стійкості держави та формування ефективної моделі післявоєнного економічного відновлення.

В умовах повномасштабної війни та з урахуванням імовірно тривалого періоду післявоєнного відновлення бюджетна політика держави потребує глибокого стратегічного переосмислення, насамперед у частині формування та використання ресурсів Державного бюджету України. Сукупний вплив воєнних ризиків, скорочення внутрішньої дохідної бази, суттєвого зростання соціальних і оборонних видатків, а також посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування виявив системні вразливості механізму бюджетного управління на загальнодержавному рівні.

Наявні виклики засвідчують, що традиційні підходи до бюджетного планування та виконання державного бюджету в умовах кризової нестабільності виявляються недостатніми для забезпечення його довгострокової фінансової стійкості. Обмежена гнучкість бюджетного процесу, висока волатильність доходів і значна частка цільових трансфертів у структурі надходжень знижують здатність держави оперативно реагувати на зміну макроекономічної та безпекової ситуації, а також формувати ресурси для відновлення економіки.

У цьому контексті забезпечення фінансової спроможності Державного бюджету України в середньо- та довгостроковій перспективі потребує впровадження комплексних змін у підходах до бюджетного планування, мобілізації та розподілу бюджетних ресурсів. Такі зміни мають бути спрямовані на посилення внутрішніх джерел доходів, підвищення ефективності податкового адміністрування, удосконалення управління видатками та зменшення критичної залежності від зовнішньої фінансової допомоги. Зазначені напрями трансформації бюджетної політики держави систематизовано на рисунку 3.2.

На рисунку представлено систематизовані стратегічні напрями вдосконалення бюджетної політики на рівні Державного бюджету України в умовах воєнного стану та макроекономічної нестабільності. Запропоновані напрями сформовано з урахуванням виявлених проблем мобілізації доходів

бюджету, зростання видаткового навантаження та підвищених вимог до фінансової стійкості держави у коротко- й середньостроковій перспективі.

Рис. 3.2. Стратегічні напрями трансформації бюджетної політики держави з урахуванням воєнних та поствоєнних викликів

Першим ключовим напрямом є посилення фінансової спроможності держави, що передбачає розширення внутрішньої податкової бази, диверсифікацію джерел доходів та зменшення надмірної залежності бюджету від зовнішніх фінансових ресурсів. Реалізація цього напрямку сприятиме підвищенню фіскальної автономії держави та забезпеченню більш стабільного фінансування її функцій.

Другий напрям – оптимізація податкового адміністрування – орієнтований на підвищення ефективності мобілізації доходів шляхом цифровізації податкових процесів, посилення контролю за податковими ризиками та детінізації економіки. Удосконалення адміністрування податків дозволяє збільшити надходження без підвищення податкового навантаження, що є особливо важливим в умовах обмежених можливостей економічного зростання.

Важливе місце посідає удосконалення стратегічного бюджетного планування, зокрема запровадження середньострокового бюджетного планування, бюджетування, орієнтованого на результат, та сценарного моделювання доходів і видатків. Такий підхід підвищує прогнозованість бюджетної політики, забезпечує її адаптивність до змін макроекономічної та безпекової ситуації й знижує ризики розбалансування бюджету.

Наступним напрямом є активізація залучення міжнародної фінансової допомоги з одночасним удосконаленням інституційних механізмів управління такими ресурсами. Йдеться не лише про збільшення обсягів грантів і фінансової підтримки, а й про підвищення прозорості та результативності їх використання, а також інтеграцію міжнародної допомоги у загальний бюджетний процес. Раціоналізація державних бюджетних видатків передбачає оптимізацію їх структури, пріоритезацію фінансування критично важливих функцій держави та посилення парламентського й суспільного контролю за використанням бюджетних коштів. У контексті воєнного стану це дозволяє спрямовувати обмежені ресурси на першочергові потреби без зниження ефективності бюджетних витрат.

Окремий напрям становить підвищення інституційної спроможності та формування бюджетної культури, що включає розвиток кадрового потенціалу фінансових органів, створення аналітичних центрів і впровадження сучасних підходів до управління публічними фінансами. Наявність професійних кадрів та аналітичної підтримки є необхідною умовою реалізації структурних бюджетних реформ.

Завершальним елементом є інтеграція безпекового компонента в бюджетну політику, що передбачає формування резервних фондів, системне фінансування обороноздатності та планування видатків з урахуванням воєнних і гуманітарних ризиків. Такий підхід забезпечує узгодженість бюджетної політики з національними безпековими пріоритетами та підвищує стійкість державних фінансів до кризових шоків.

У сукупності запропоновані напрями формують комплексну модель трансформації бюджетної політики держави, спрямовану на зміцнення фінансової стійкості Державного бюджету України, підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами та створення передумов для післявоєнного економічного відновлення.

3.2. Резерви зростання доходів державного бюджету з урахуванням реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року

В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення ключовим завданням бюджетної політики України є не лише забезпечення поточної платоспроможності держави, а й формування стійкої, прогнозованої та диверсифікованої дохідної бази Державного бюджету. У цьому контексті особливого значення набуває реалізація Національної стратегії доходів до 2030 року [45], яка визначає довгострокові пріоритети реформування податкової та митної систем, удосконалення адміністрування доходів і розширення внутрішніх фіскальних резервів.

Упродовж 2024 року реалізація Національної стратегії доходів забезпечила суттєві інституційні та організаційні зрушення у сфері податкового й митного адміністрування [46, 47], що позитивно позначилося на результативності мобілізації доходів до Державного бюджету України (рис. 3.3). Зокрема, удосконалення процедур податкового контролю, розширення цифрових сервісів для платників та впровадження ризик-орієнтованих підходів до адміністрування сприяли зростанню податкових надходжень і скороченню податкових розривів за основними бюджетоутворюючими податками.

Рис. 3.3. Оцінка фіскальних результатів реалізації Національної стратегії доходів у 2024 році в контексті зростання доходів державного бюджету

* Складено автором за [46–50]

За результатами 2024 року загальний обсяг податкових надходжень до Державного бюджету України збільшився більш ніж у 1,7 раза порівняно з 2022 роком, а темпи приросту у порівнянні з 2023 роком становили понад 25%. Найбільш відчутне зростання зафіксовано за прямими податками: надходження податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств зросли більш ніж у півтора раза, що свідчить про підвищення рівня легалізації доходів, зростання фонду оплати праці та покращення фінансових результатів суб'єктів господарювання.

Позитивні зрушення спостерігалися також у сфері непрямих податків. У 2024 році надходження внутрішніх податків на товари та послуги зросли більш ніж на чверть порівняно з попереднім роком, що було зумовлено стабілізацією споживчого попиту та відновленням обсягів товарообігу. Крім того, удосконалення митного адміністрування та посилення контролю за митною вартістю сприяли збільшенню надходжень від податків на міжнародну торгівлю, незважаючи на збереження складної зовнішньоекономічної кон'юнктури.

Таким чином, кількісні результати 2024 року підтверджують, що реалізація Національної стратегії доходів створила практичні передумови для підвищення ефективності фіскального адміністрування, зміцнення внутрішніх джерел доходів та поступового зменшення фіскальних втрат бюджету. Водночас досягнуті показники свідчать про наявність значного нереалізованого потенціалу, подальше використання якого можливе за умови послідовного впровадження запланованих Стратегією реформ у середньо- та довгостроковій перспективі.

Національна стратегія доходів до 2030 року спрямована на підвищення фіскальної спроможності держави шляхом зміцнення податкової бази, зниження рівня тіньової економіки, гармонізації податкової політики з європейськими стандартами [48] та створення сприятливих умов для економічного зростання. Реалізація зазначених завдань дозволяє ідентифікувати низку резервів зростання доходів державного бюджету, які

можуть бути задіяні без надмірного підвищення податкового навантаження на економіку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Резерви зростання доходів державного бюджету України в контексті реалізації
Національної стратегії доходів до 2030 року

Резерв зростання доходів	Інструменти реалізації відповідно до стратегії	Очікуваний фінансовий та економічний ефект
1	2	3
Дегінізація економіки та розширення податкової бази	Запровадження ризик-орієнтованих підходів податкового контролю; цифровізація податкового адміністрування; автоматизація обміну податковою інформацією; імплементація міжнародних стандартів прозорості (BEPS)	Збільшення податкових надходжень без підвищення ставок; зменшення податкових розривів; підвищення добровільної сплати податків
Підвищення ефективності податкового адміністрування	Спрощення податкових процедур; розвиток електронних сервісів для платників; зменшення адміністративного навантаження на бізнес; посилення аналітичної функції ДПС	Стабільне зростання доходів бюджету; зниження витрат адміністрування; підвищення довіри платників до податкової системи
Оптимізація структури податкових надходжень	Поступове посилення ролі прямих податків; удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб і прибутку підприємств; зменшення проциклічності податкової системи	Підвищення стійкості доходів бюджету; зниження чутливості до коливань споживчого попиту; зростання справедливості оподаткування
Удосконалення митного адміністрування та боротьба з контрабандою	Цифровізація митних процедур; інтеграція митних інформаційних систем з ЄС; посилення контролю за митною вартістю; мінімізація корупційних ризиків	Збільшення надходжень від митних платежів; скорочення втрат бюджету; підвищення конкурентоспроможності легального бізнесу
Розширення неподаткових надходжень	Підвищення ефективності управління державною власністю; удосконалення дивідендної політики державних підприємств; розвиток державно-приватного партнерства	Додаткові стабілізаційні доходи бюджету; зменшення навантаження на податкову систему
Стимулювання економічного зростання як бази доходів бюджету	Інституційні реформи; підтримка інвестиційної активності; гармонізація податкової системи з нормами ЄС; створення прогнозованого фінансового середовища	Розширення обсягів оподаткованої діяльності; довгострокове зростання доходів бюджету без фінансового тиску

Продовження табл. 3.1

1	2	3
Зменшення податкових розривів (tax gap)	Аналітичний моніторинг податкових витрат; адресна робота з ризиковими секторами; удосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням	Скорочення витрат бюджету; підвищення ефективності податкової політики
Інституційне посилення органів доходів і зборів	Підвищення професійної спроможності персоналу; розвиток аналітичних підрозділів; модернізація ІТ-інфраструктури	Підвищення якості управління доходами; зростання прогнозованості бюджетних надходжень

* Складено автором за [45]

Першим і найбільш вагомим резервом є розширення податкової бази за рахунок детінізації економіки. За оцінками експертів, значна частка економічної діяльності в Україні перебуває поза офіційним обліком, що обмежує надходження до бюджету. Запровадження сучасних цифрових інструментів податкового контролю, розвиток ризик-орієнтованого аудиту, розширення використання електронних сервісів для платників податків та обмін податковою інформацією з міжнародними партнерами створюють потенціал для суттєвого приросту доходів бюджету без зміни ставок оподаткування.

Другим важливим резервом є підвищення ефективності податкового адміністрування, що передбачено положеннями Національної стратегії доходів. Йдеться про спрощення процедур податкового обліку, зниження адміністративних витрат для бізнесу, уніфікацію податкових правил і підвищення рівня добровільної сплати податків. Зменшення податкових розривів (tax gap), зокрема з податку на додану вартість та податку на прибуток підприємств, може забезпечити стабільне зростання бюджетних надходжень у середньостроковій перспективі.

Третім резервом зростання доходів є оптимізація структури податкових надходжень з акцентом на поступове посилення ролі прямих податків. Реалізація Стратегії передбачає удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб, прибутку підприємств і майнових податків, що сприятиме підвищенню справедливості податкової системи та зменшенню її

проциклічності. У довгостроковій перспективі це дозволить сформувати більш стабільну дохідну базу бюджету, менш чутливу до коливань споживчого попиту.

Четвертим резервом є удосконалення митного адміністрування та боротьба з контрабандою, що залишається одним із ключових напрямів Національної стратегії доходів. Підвищення прозорості митних процедур, цифровізація митного контролю, інтеграція з інформаційними системами ЄС та зменшення корупційних ризиків здатні забезпечити додаткові надходження від податків на міжнародну торгівлю та митних платежів.

Окрему групу резервів становить розширення неподаткових надходжень, зокрема за рахунок підвищення ефективності управління державною власністю, розвитку державно-приватного партнерства, удосконалення дивідендної політики щодо державних підприємств та оптимізації плати за використання природних ресурсів. Хоча ці джерела не є домінуючими у структурі доходів бюджету, їх системне використання може відігравати стабілізуючу роль у періоди економічної турбулентності.

Важливим резервом зростання доходів державного бюджету є також стимулювання економічного зростання як базового чинника розширення фіскального потенціалу. Національна стратегія доходів до 2030 року тісно пов'язана з реалізацією структурних реформ, спрямованих на відновлення інвестиційної активності, розвиток підприємництва та інтеграцію України до єдиного економічного простору Європейського Союзу. У цьому контексті зростання доходів бюджету має відбуватися насамперед за рахунок збільшення обсягів оподаткованої діяльності, а не шляхом фіскального тиску.

Таким чином, реалізація Національної стратегії доходів до 2030 року формує комплексний підхід до нарощування доходів державного бюджету, який поєднує інституційні реформи, удосконалення адміністрування, детінізацію економіки та стимулювання економічного зростання. Використання визначених резервів дозволить забезпечити довгострокову фінансову стійкість держави, знизити залежність бюджету від зовнішніх

джерел фінансування та створити надійне підґрунтя для післявоєнного відновлення й розвитку України.

Висновки до розділу 3

Встановлено, що процес мобілізації доходів державного бюджету в сучасних умовах ускладнюється поєднанням воєнних, економічних та інституційних чинників. Зокрема, скорочення податкової бази внаслідок падіння економічної активності, втрати частини виробничого потенціалу та міграційних процесів негативно впливає на стабільність податкових надходжень. Додатковими проблемами є зниження ефективності адміністрування доходів, зростання залежності бюджету від зовнішніх джерел фінансування, зміщення бюджетних пріоритетів у бік фінансування оборонних і соціальних потреб, а також обмежена гнучкість бюджетного планування в умовах високої невизначеності. У сукупності ці фактори формують структурні дисбаланси дохідної частини бюджету та підвищують ризики його фінансової нестійкості.

Обґрунтовані напрями підвищення ефективності мобілізації доходів державного бюджету передбачають посилення внутрішнього фіскального потенціалу шляхом удосконалення податкового адміністрування, розширення податкової бази, впровадження сценарного та середньострокового бюджетного планування, а також підвищення інституційної спроможності органів доходів і зборів. Особливе значення в цьому контексті має зменшення податкових розривів і підвищення рівня добровільної сплати податків без зростання фіскального тиску на економіку.

Доведено, що реалізація Національної стратегії доходів до 2030 року формує системний підхід до нарощування доходів державного бюджету на основі структурних реформ та інституційних змін. Ідентифіковані резерви зростання доходів пов'язані насамперед із детінізацією економіки, підвищенням ефективності податкового та митного адміністрування, оптимізацією структури податкових надходжень, розширенням неподаткових

джерел доходів і стимулюванням економічного зростання як базового чинника формування фіскального потенціалу. Кількісні результати 2024 року підтверджують, що впровадження окремих положень Стратегії вже забезпечило позитивний вплив на динаміку податкових надходжень і скорочення фіскальних втрат бюджету.

Проведене дослідження дало змогу систематизувати ключові проблеми формування дохідної частини бюджету, визначити фактори, що стримують зростання бюджетних надходжень, а також окреслити потенційні резерви їх нарощування у коротко- та середньостроковій перспективі. Підвищення ефективності мобілізації доходів Державного бюджету України в умовах воєнного стану потребує поєднання антикризових заходів короткострокового характеру з реалізацією довгострокових стратегічних реформ, визначених Національною стратегією доходів до 2030 року. Послідовне впровадження запропонованих напрямів і резервів зростання доходів сприятиме зміцненню фінансової стійкості держави, зменшенню критичної залежності бюджету від зовнішньої фінансової допомоги та створенню надійного підґрунтя для післявоєнного економічного відновлення й сталого розвитку України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило одержати такі наукові та практичні результати.

Поглиблено теоретичні підходи до трактування економічної сутності доходів державного бюджету та їх значення в системі публічних фінансів. Обґрунтовано, що доходи бюджету виконують системоутворюючу функцію, визначаючи фінансові можливості держави щодо реалізації соціально-економічної та безпекової політики. Узагальнення наукових підходів до класифікації джерел доходів дозволило систематизувати податкові, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та офіційні трансферти як ключові складові дохідної частини бюджету. Окрему увагу приділено особливостям формування і мобілізації доходів в умовах воєнного стану, що характеризуються звуженням внутрішньої податкової бази, зростанням фіскальних ризиків і посиленням ролі міжнародної фінансової підтримки.

Проведено ґрунтовний аналіз доходів Державного бюджету України у 2022–2025 роках. Встановлено, що формальне перевиконання планових показників доходів у 2022–2024 роках було забезпечене переважно за рахунок значного зростання офіційних трансфертів від міжнародних партнерів, тоді як внутрішні джерела надходжень залишалися вразливими до негативного впливу воєнних та економічних чинників. Оцінювання структури доходів бюджету засвідчило зменшення питомої ваги податкових надходжень і зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування, що підвищує ризики довгострокової фінансової нестійкості. Водночас аналіз податкових надходжень як ключового внутрішнього резерву формування доходів бюджету показав позитивну динаміку у 2023–2024 роках, зокрема зростання ролі прямих податків, що свідчить про часткову адаптацію податкової системи до умов воєнного стану та підвищення ефективності податкового адміністрування.

Обґрунтовано напрями підвищення ефективності мобілізації доходів державного бюджету в умовах макроекономічної нестабільності. Виявлено, що основними проблемами залишаються скорочення податкової бази, нестабільність надходжень, обмежена гнучкість бюджетного планування та висока залежність бюджету від зовнішньої фінансової допомоги. Запропоновані напрями вдосконалення бюджетної політики передбачають посилення внутрішнього фіскального потенціалу, удосконалення податкового й митного адміністрування, розвиток середньострокового та сценарного бюджетного планування, а також підвищення інституційної спроможності органів доходів і зборів.

Особливе значення у роботі приділено визначенню резервів зростання доходів державного бюджету з урахуванням реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року. Доведено, що стратегія формує комплексний підхід до нарощування бюджетних надходжень на основі детінізації економіки, зменшення податкових розривів, оптимізації структури податкових надходжень, удосконалення митного адміністрування та стимулювання економічного зростання як базового чинника розширення фіскального потенціалу. Кількісні результати 2024 року підтверджують ефективність окремих заходів Стратегії, водночас засвідчуючи наявність значного нереалізованого потенціалу зростання доходів бюджету у середньо- та довгостроковій перспективі.

Загалом результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що забезпечення стійкої дохідної бази Державного бюджету України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення можливе лише за умови поєднання антикризових заходів короткострокового характеру з реалізацією системних структурних реформ, передбачених Національною стратегією доходів до 2030 року. Запропоновані у роботі теоретичні узагальнення, аналітичні висновки та практичні рекомендації можуть бути використані органами державної влади у процесі формування та реалізації бюджетної політики, а також у подальших наукових дослідженнях проблем мобілізації доходів державного бюджету України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тарасюк М. В., Сироветник О. С. Доходи державного бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 21, ч. 2. С. 93–97.
2. Хмарук Ю. В. Теоретичні підходи до визначення поняття «система доходів Державного бюджету України». *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2011. Вип. 7, ч. 2. С. 434–439.
3. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій. Київ : Знання, 2008. 235 с.
4. Hlushko A. D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine : monograph / L. Ptashchenko et al. Tallinn : IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.
5. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 240 с.
6. Лютий І. О. Державні фінанси : навч. посіб. Київ : Либідь, 2011. 560 с.
7. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. Київ : НІОС, 2010. 608 с.
8. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник. Київ : Правова єдність, 2013. 488 с.
9. Юрій С. І., Федосов В. М. Фінанси : підручник. Київ : Знання, 2012. 687 с.
10. Кравчук Н. М. Бюджетна система : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2014. 416 с.
11. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: теорія і практика : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. 580 с.
12. Onyshchenko S., Maslii O., Hlushko A. Digital and economic security of the state under global threats. *Applied Innovations in Information and*

Communication Technology. ICAIT 2024. *Lecture Notes in Networks and Systems*. Vol. 1338. Springer, Cham, 2025. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-89296-7_29

13. Мелешко Д. А. Фіскальна стійкість державного бюджету України: виклики та напрями зміцнення в умовах війни / наук. кер. А. Д. Глушко. Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики : зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. Полтава : НУПП, 2025. С. 100–102.

14. Романенко О. Р. Фінанси : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.

15. Артус М. М., Хижа Н. М. Бюджетна система України : навч. посіб. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 220 с.

16. Федосов В. М. Бюджетна система : підручник. Київ : Центр учбової літератури ; Тернопіль : Економічна думка, 2012. 871 с.

17. Кислиця О. Я. Проблеми планування бюджетних доходів. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 8. С. 270–275.

18. Онищенко С. В. Засади формування ефективної державної політики, орієнтованої на забезпечення бюджетної безпеки. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. № 2 (167). С. 81–85. URL: <https://www.researchgate.net/publication/279159677>

19. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

20. Ісмаїлов А. Бюджетний процес та напрями його вдосконалення. *Фінанси України*. 2002. № 8. С. 26–28.

21. Сидор І. П. Податковий і неподатковий механізм наповнення місцевих бюджетів в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 9. С. 41–48.

22. Глушко А. Д., Гайдамашко М. С. Вплив податкових надходжень на фінансову стійкість України в умовах воєнного стану. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Полтава : НУПП, 2024. С. 57–58.

23. Глушко А. Д. Фінансова підтримка ЄС в контексті зміцнення економічної безпеки України. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи. Полтава : НУПП, 2024. С. 46–47.

24. Негода Ю., Олійник Л. Особливості формування бюджетів територіальних громад у воєнний період. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-60>

25. Сідор М. І., Омельченко І. І. Бюджетна система України в сучасних умовах. *Juris Europensis Scientia*. 2024. Вип. 1. С. 112–119. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2024.20>

26. Ватаманюк-Зелінська У., Прицак Я., Зелінський М.-П. Особливості формування та виконання державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2023. № 185. С. 26–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-5>

27. Фурик І. І. Особливості формування та виконання місцевих бюджетів України в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2024. Вип. 1 (63). С. 143–148. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).143-148](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).143-148)

28. Фінансування Державного бюджету України з початку повномасштабної війни. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435

29. Уряд України затвердив Звіт про виконання Державного бюджету за 2022 рік. URL: https://mof.gov.ua/en/news/uriad_ukraini_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_ukraini_2022-3974

30. Уряд схвалив звіт про виконання Державного бюджету на 2024 рік: видатки на оборону та безпеку становили 2,97 трлн грн. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_na_2024_rik_vidatki_na_oboronu_ta_bezpeku_stanovili_297_trln_griven-5097

31. Open Budget – державний веб-портал бюджету для громадян. Доходи державного бюджету. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
32. Виконання державного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2024/>
33. Чугунов І., Пасічний М., Нікітішин А. Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa*. 2022. № 5. URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1572/1497>
34. Канаєва Т., Галабурда А. Бюджетна політика держави в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa*. 2022. Т. 144, № 4. С. 98–109. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2022\(144\)07](https://doi.org/10.31617/1.2022(144)07)
35. Пасічний М. Фіскальна результативність податкової системи України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 3. С. 116–130.
36. Hlushko A., Shevchenko K. Statistical approaches to analysis and extrapolation of state budget revenues of Ukraine. *Global Trends in Science: Research, Innovation and Development : Proc. of the 2nd Int. Sci.-Pract. Conf. Varna, 2025*. P. 30–35.
37. Міністерство фінансів України. Доходи державного бюджету України за статтями доходів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2022/>
38. Hlushko A., Varnavska A., Dorosh V. European experience in ensuring the stability and efficiency of the tax system. *Theories, thoughts, technologies: the foundations of modern science : Proc. of III Int. Sci.-Pract. Conf. Plovdiv, 2025*. P. 32–33.
39. Hlushko A., Bulka A., Borodai A. Tax policy as a tool for ensuring economic stability of the state. *Science and Global Challenges in the Modern World : Proc. of the 2nd Int. Sci. Conf. Leicester, 2025*. P. 13–15.

40. Богдан Т. Воєнні фінанси: що повинна робити держава? 2022. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/523270_voienni_finansi_shcho_povinna_robiti.html
41. Hlushko A. D., Horoshochok A. V. Macroeconomic consequences of martial law in Ukraine. European Congress of Scientific Discovery. Madrid, 2025. P. 279–284.
42. Ржеутська Л. Особливості держбюджету України за умов воєнного стану. 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/osoblivosti-persogo-derzbudzetu-ukraini-v-umovah-voennogo-stanu/a-63150054>
43. Онищенко С. В. Бюджетна децентралізація: особливості запровадження, проблеми та перспективи. *Фінанси, облік, банки*. 2016. № 1. С. 145–153.
44. Сорока В. Особливості та проблеми формування фінансових механізмів розвитку територіальних громад в Україні. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 340 (2). С. 63–67. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-9>
45. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716
46. Міністерство фінансів України. Національна стратегія доходів до 2030 року : презентаційні та аналітичні матеріали. Київ, 2024. URL: <https://mof.gov.ua>
47. Державна податкова служба України. Звіт про результати діяльності за 2024 рік. Київ, 2025. URL: <https://tax.gov.ua>
48. IMF. Ukraine: Selected Issues. Fiscal Policy and Revenue Mobilization. Washington, D.C., 2023. URL: <https://www.imf.org>
49. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Держмитслужби. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_skhvaliv_strategichnii_plan_tsifrovizatsii_derzhmitsluzhbi-4448

50. План цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/План_цифрового_розвитку_ДПС_України.pdf

51. Глушко А. Д., Колінчук Д. В., Власенко В. А. Реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Полтава : НУПП, 2022. С. 180–183.

ДОДАТКИ